

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

การตั้งถิ่นฐานนับว่ามีความจำเป็นในการดำรงชีวิตของมนุษย์เพราะ การตั้งถิ่นฐานเป็นผลมาจากความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม และการตั้งถิ่นฐานยังสะท้อนให้เห็นการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ประเพณีของกลุ่มชนนั้น ๆ โดยมนุษย์จะตั้งถิ่นฐานอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม เป็นหมู่บ้าน เป็นเมือง เกิดการรวมตัวกันและมีความสัมพันธ์กันเป็นสังคม ในแต่ละสังคมจะ ประกอบไปด้วยคนหลายกลุ่มซึ่งมีความแตกต่างกันในลักษณะต่าง ๆ เช่น เชื้อ ชาติ ศาสนา วัฒนธรรม ฯลฯ ยิ่งสังคมใหญ่มากเพียงใดความหลากหลายทาง เชื้อชาติ วัฒนธรรมอาจมีมากขึ้นเท่านั้น เช่น ในประเทศสหรัฐอเมริกา ประกอบด้วยชนหลายเชื้อชาติเผ่าพันธุ์ ได้แก่ อินเดียนแดง ซึ่งเป็นชนเผ่าดั้ง เดิม กับกลุ่มเชื้อชาติอื่น ๆ ที่มาจากทวีปยุโรป แอฟริกา เอเชีย ฯลฯ ใน ประเทศมาเลเซียประกอบด้วย ชาวมลายู ชาวจีน ชาวอินเดียน ฯลฯ และ ในประเทศไทยก็เช่นกัน ประกอบด้วยชนหลายเชื้อชาติ เช่น ไทย มุสลิม จีน อินเดีย มอญ เขมร ลาว ญวน พม่า ฯลฯ (เสาวนีย์ จิตต์หมวด, 2531)

ในแต่ละประเทศย่อมประกอบด้วยบุคคลหลายเชื้อชาติ และหลาย ภาษา เนื่องจากการอพยพของประชากรระหว่างประเทศ โดยความสมัครใจ หรืออาจเนื่องมาจากเหตุผลทางการเมืองก็ดี ทำให้เชื้อชาติและภาษาของ ประชากรปะปนกันเกือบทุกสังคม และการที่ประเทศมีประชากรอยู่ปะปนกัน หลายเชื้อชาติมักก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ มากมาย (ศักดิ์ ผาสุนทรินทร์, 2509) ปัญหาที่สำคัญได้แก่ ปัญหาการเข้ามามีอิทธิพลทางด้านเศรษฐกิจการค้า เช่น ชาวจีนนั้น เมื่อแรกอพยพเข้ามาส่วนใหญ่จะอยู่รวมกลุ่มกันตามเมืองใหญ่ ๆ ประกอบอาชีพทางด้านค้าขายสามารถสร้างตัวขึ้นมาจนมีฐานะและความเป็นอยู่ ดีกว่าคนไทยทั่วไปเป็นอันมาก จึงมีผู้ตั้งข้อสงสัยและวิตกกังวลว่าชาวจีนเหล่านั้น เข้ามามีอิทธิพลทางด้านเศรษฐกิจและกุมชะตาชีวิตทางเศรษฐกิจของชาติไว้ มากเกินไป และปัญหาความผูกพันกับชาติพันธุ์เดิม ได้แก่ชนกลุ่มน้อยที่เข้ามาอยู่ ในไทยในระยะหลังนั้น เป็นกลุ่มที่มีชาติพันธุ์แตกต่างไปจากคนไทยทั่วไป อย่าง

โรก็ตีเมื่อเวลาผ่านไปคนเหล่านั้นก็ได้ผสมกลมกลืนไปกับคนไทยเสียเป็นส่วน
ใหญ่ แต่ความผูกพันกับกลุ่มชาติพันธุ์เดิมของตนนั้นยังมีอยู่ เช่น กรณีของชาว
ไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ นั้น เป็นสังคมที่รวมตัวกันอย่างเหนียวแน่นใน
พื้นที่ ยึดมั่นในศาสนาซึ่งได้กำหนดคทบัญญัติเกี่ยวกับการดำรงชีวิตของชาวมุสลิม
เอาไว้ในทุกแง่มุมทั้งการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ สังคม การศึกษา
ทำให้ชาวไทยมุสลิมยังคงความแตกต่างไปจากชาวไทยทั่วไปไว้ได้มากจึงทำให้
มีบุคคลบางกลุ่มถือเอาความแตกต่างดังกล่าวนี้ มาขูข่มขู่บังคับให้ชาวไทยมุสลิม
หันไปมีความรู้สึกผูกพันกับประเทศอื่น และพยายามแยกตัวออกจากประเทศไทย
(สุวิทย์ สุทธานุกุล, 2531)

เนื่องจากในบริเวณเขตเมือง หรือเขตชุมชนเมืองซึ่งเป็นศูนย์รวม
ของความเจริญทุกด้านไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ การบริหาร การปกครอง
การคมนาคมขนส่งธุรกิจ การบริการเพื่อสุขภาพอนามัย การศึกษา ตลอดจน
สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ จึงเป็นปัจจัยที่ดึงดูดให้ประชากรจากท้องถิ่น
ต่าง ๆ อพยพเข้ามาตั้งหลักแหล่งและประกอบอาชีพในเมืองเพิ่มขึ้น (สำนัก-
งานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ม.ป.ป.) และการที่
ประชากรต้องอพยพย้ายถิ่นจากถิ่นฐานเดิมเข้าไปอยู่ยังถิ่นฐานใหม่ ก็เพื่อความ
เป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยมีปัจจัยที่สนับสนุนให้เกิดการย้ายถิ่นคือปัจจัยผลักดัน ซึ่งเป็น
ผลมาจากการที่ผู้คนที่ต้องการจะหนีจากสภาวะอันแร้นแค้นทุกข์ยาก ไม่พึง
ปรารถนาในท้องถิ่นเดิม จึงทำให้เกิดการย้ายถิ่นออกไป และปัจจัยดึงดูดเป็น
ผลมาจากการที่ผู้คนที่ต้องการแสวงโชค หรือโอกาสปรับปรุงให้ชีวิตความเป็นอยู่
ดีขึ้นกว่าเดิม ในกรณีเช่นนี้ท้องถิ่นปลายทางจะมีลักษณะดึงดูดชักจูงให้อพยพย้าย
ถิ่นเข้าไป (Donald J. Bogue, 1969) ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและ
การกระจายตัวของประชากร ทำให้ขนาดของประชากรในชุมชนเพิ่มขึ้นหรือ
ลดลง และยังก่อให้เกิดผลดีและผลเสียทางเศรษฐกิจ สังคมอื่น ๆ อีกด้วย
ชนกลุ่มน้อยกลุ่มหนึ่งที่น่าได้ว่า มีบทบาทสำคัญอย่างมาก ทั้งทางด้าน
เศรษฐกิจสังคมและการเมือง ต่อประเทศที่ตนได้เข้าไปอาศัยอยู่ โดยเฉพาะ
อย่างยิ่งในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้แก่ ชาวอินเดีย ซึ่งได้อพยพ
ออกมาจากประเทศของตนเอง และเข้ามาตั้งหลักแหล่งอยู่ในภูมิภาคนี้เป็น
ระยะเวลานานมาแล้ว

ชาวอินเดียเป็นกลุ่มชนที่มีความหลากหลายมากเนื่องมาจากประเทศ
อินเดียมีขนาดใหญ่ มีประชากรจำนวนมาก มีภาษาที่พูดแตกต่างกันออกไป
จำนวนมาก เช่นภาษาปัญจาบิ (Punjabi) ฮินดี (Hindi) ทมิฬ (Tamils)

เบงกาลี (Bengalees) ซินดี (Sindhis) และอูดู (Utdu) เป็นต้น และ
ยังนับถือศาสนาต่าง ๆ เช่น ศาสนาพุทธ อิสลาม ฮินดู ลิกซ์ และพราหมณ์
เป็นต้น

ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่ง ที่ชาวอินเดียพากันอพยพเข้ามาตั้งถิ่น
ฐานอาศัยอยู่ตั้งแต่สมัยโบราณ ทั้งนี้เพราะเป็นดินแดนที่อุดมสมบูรณ์ ประกอบ
กับการที่คนไทยมีนิสัยโอบอ้อมอารี ไม่รังเกียจคนต่างชาติต่างภาษา ไม่จำกัด
สิทธิ์ผู้อื่นที่นับถือศาสนาอื่น จึงทำให้ชาวอินเดียอพยพเข้ามาสู่ประเทศไทยไม่
ขาดระยะ ชาวอินเดียจัดว่าเป็นชนกลุ่มที่มีความสำคัญ ทั้งในด้านจำนวน
ประชากร และบทบาทในการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจของประเทศไทยกลุ่มหนึ่ง
และเป็นชนกลุ่มน้อยที่แตกต่างไปจากคนไทย ซึ่งเป็นชนกลุ่มใหญ่อย่างชัดเจนใน
ด้านการนับถือศาสนา โดยชนกลุ่มน้อยชาวอินเดียส่วนมากจะนับถือศาสนา
อิสลาม ศาสนาฮินดู และศาสนาสิกซ์ อีกทั้งยังเป็นกลุ่มชนที่ยึดมั่นในขนบธรรมเนียม
และวัฒนธรรมของตนเองไม่เปลี่ยนแปลง จนลักษณะความเป็นอินเดียใน
สายตาคอนไทยมักจะดูจากชาวซิก ชาวมุสลิม ซึ่งมีโอกาสพบเห็นบ่อยที่สุดเนื่อง
จากความแตกต่างระหว่างเชื้อชาติ วัฒนธรรมประเพณี และการแต่งกายที่
แตกต่างจากชนกลุ่มอื่นอย่างเด่นชัด

ชาวอินเดียส่วนใหญ่ทั้งที่นับถือศาสนาอิสลาม ฮินดู และสิกซ์ ที่มา
จากตอนเหนือหรือตอนใต้ของประเทศอินเดีย หรือจากประเทศปากีสถาน ต่าง
ก็นิยมเลือกตั้งถิ่นฐานที่อยู่อาศัยในเมืองขนาดใหญ่ และในแหล่งชุมชนของเมือง
นั้น ในทำเลซึ่งมีโอกาสในด้านการทำธุรกิจ หรือตั้งใกล้กับย่านธุรกิจการค้า
และบริการต่าง ๆ และอยู่ร่วมกันในลักษณะชุมชนซึ่งประกอบด้วยคนพวกเดียว
กัน มีขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมแบบเดียวกัน (Netnapi Nakavachara, 1984)

ชาวอินเดียได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานในเมืองเชียงใหม่เป็นเวลานานแล้ว
โดยแรกเริ่มได้มีชาวมุสลิมจากประเทศอินเดีย เข้ามาตั้งถิ่นฐานเมื่อประมาณปี
พ.ศ. 2300 ที่บริเวณตำบลช้างคลานประกอบอาชีพเลี้ยงสัตว์ เพราะอยู่บน
ที่เนินมีน้ำบริบูรณ์ ต่อมาชาวมุสลิมอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานเพิ่มมากขึ้นจึงมีการ
ขยายการตั้งถิ่นฐานไปยังบริเวณอื่นและเริ่มหันมาประกอบอาชีพค้าขาย ส่วน
ชาวอินเดียที่นับถือศาสนาสิกซ์ หรือที่เรียกว่า "ชาวซิก" ได้เข้ามาตั้งถิ่นฐาน
ในเมืองเชียงใหม่ เมื่อประมาณ 100 ปีที่ผ่านมา โดยพ่อค้าชาวซิกทำการค้า
ขายมาตามจังหวัดต่าง ๆ โดยใช้เส้นทางคารมมาคมทางน้ำเดินทางค้าขาย
จนกระทั่งถึงเมืองเชียงใหม่จึงได้ตั้งถิ่นฐานที่เมืองเชียงใหม่ในที่สุด

จากการที่จังหวัดเชียงใหม่ เป็นศูนย์กลางการพัฒนาทางภาคเหนือของประเทศไทย มีระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการที่มีคุณภาพ เช่น ทำอากาศยาน สถานีรถไฟ และเส้นทางคมนาคมที่ดี ตลอดถึงเป็นศูนย์กลางการเงิน การบริหาร ก่อให้เกิดธุรกิจต่าง ๆ และแหล่งจ้างงานจำนวนมาก ทำให้มีการอพยพย้ายถิ่นของคนกลุ่มต่าง ๆ เข้ามาเป็นจำนวนมากส่งผลให้จำนวนประชากรเพิ่มขึ้นอย่างมาก โดยมีประชากร 1,361,320 คน ซึ่งอยู่อาศัยในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ 164,382 คน และอยู่นอกเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ 1,196,938 คน (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533)

ในจำนวนประชากรที่กล่าวมานี้ประกอบด้วยประชากรหลายเชื้อชาติ เช่น ไทย จีน อินเดีย และพม่า เป็นต้น ซึ่งผู้ที่เข้ามามีบทบาททางด้านสังคม เศรษฐกิจของเมืองเชียงใหม่อย่างมากกลุ่มหนึ่งได้แก่ ชาวอินเดีย ซึ่งแยกเป็นผู้นับถือศาสนาอิสลาม 2,500 คน (Suthep Soonthornpasuch, 1977) ผู้ที่นับถือศาสนาฮินดูประมาณ 420 คน และผู้ที่นับถือศาสนาสิกข์ประมาณ 80 คน (สอบถามเจ้าหน้าที่สมาคมศรีคุรุสิงห์สภา จังหวัดเชียงใหม่)

ในการศึกษาเกี่ยวกับชนกลุ่มน้อยชาวอินเดีย โดยพิจารณาแบ่งแยกทางด้านศาสนาเป็นสำคัญ เพราะประชากรผู้นับถือศาสนาต่างกันย่อมจะมีวิถีทางในการดำเนินชีวิตและความเป็นอยู่ที่แตกต่างกัน และจะมีความผูกพันกับศาสนสถานของตนเองนับถือที่แตกต่างกันอีกด้วย เช่น ผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามจะผูกพันกับศาสนสถานอย่างแน่นแฟ้น โดยจะมีการไปชุมนุมประกอบพิธีทางศาสนาที่มีสวดหรือสุเหร่าเป็นประจำอย่างสม่ำเสมอทุกสัปดาห์ ส่วนชาวฮินดูและชาวสิกข์จะไปประกอบพิธีทางศาสนาที่วัดเพียงเดือนละครั้งเท่านั้น อีกทั้งชาวอินเดียในประเทศไทยมักจะมีการรวมตัวกันอยู่อาศัยด้วยกันในลักษณะชุมชนคนอินเดียเพื่อประโยชน์ทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ ในขณะที่ชาวอินเดียที่นับถือศาสนาต่างกันในประเทศอินเดียจะมีความขัดแย้งกันทางศาสนา จึงไม่ตั้งถิ่นฐานอยู่รวมกันเช่นผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม และผู้ที่นับถือศาสนาฮินดู เป็นต้น ด้วยเหตุที่กล่าวมานี้ เรื่องของชาวอินเดียจึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่งและยังมิได้มีการศึกษาอย่างละเอียดในระดับท้องถิ่น ผู้ศึกษาจึงสนใจที่จะทำการศึกษา การตั้งถิ่นฐานของชาวอินเดียในเมืองเชียงใหม่ อันจะเป็นวิถีทางหนึ่งที่จะทำให้เข้าใจสภาพของสังคมชาวอินเดียในระดับท้องถิ่น

1.2 วัตถุประสงค์ในการศึกษา

1.2.1 ศึกษาวิวัฒนาการ และขั้นตอนการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานของชาวอินเดียนในเมืองเชียงใหม่

1.2.2 ศึกษารูปแบบการตั้งถิ่นฐาน และการกระจายตัวของชาวอินเดียนในเมืองเชียงใหม่

1.2.3 ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกที่ตั้งถิ่นฐาน และประกอบอาชีพของชาวอินเดียนในเมืองเชียงใหม่

1.3 สมมุติฐานในการศึกษา

1.3.1 การอพยพย้ายถิ่นของชาวอินเดียน เป็นไปอย่างมีขั้นตอนคือ จากชนบทสู่เมืองเล็ก จากเมืองเล็กสู่เมืองใหญ่ แล้วจึงย้ายมายังประเทศปลายทางโดยย้ายเข้ามาที่กรุงเทพฯ ก่อน แล้วจึงย้ายมาเชียงใหม่

1.3.2 ชาวอินเดียนแต่ละกลุ่มศาสนาจะเลือกปัจจัยในการตั้งถิ่นฐานที่ไม่แตกต่างกัน ระหว่างการอยู่ใกล้ศาสนสถานกับการอยู่ใกล้สถานที่ประกอบอาชีพ

1.4 นิยามศัพท์

ชนกลุ่มน้อย หมายถึง กลุ่มคนที่รวมกันโดยมีประวัติความเป็นมา ภาษา หรือความเชื่อทางศาสนาที่เหมือนกัน และมีความรู้สึกว่าตนเองมีความแตกต่างในเรื่องต่าง ๆ ดังกล่าว ไปจากชนกลุ่มใหญ่

ชาวอินเดียน หมายถึง ผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม ฮินดู และลิกซ์ที่มีบรรพบุรุษเคยตั้งถิ่นฐานในประเทศอินเดีย ทั้งก่อนและหลังการแบ่งแยกการปกครอง

ลิกซ์ หมายถึง ชื่อศาสนาหนึ่งในประเทศอินเดีย มีศาสดาชื่อคุรุณานัน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2525)

ชิก หมายถึง ชื่อชาวอินเดียนที่นับถือศาสนาลิกซ์ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2525)

อิสลาม หมายถึง ชื่อศาสนาหนึ่งที่อยู่ในประเภทศาสนาเอกเทวนิยม คือนับถือพระเจ้าองค์เดียว อันได้แก่ พระอัลลอฮ์

มุสลิม หมายถึง ชื่อกลุ่มชนที่นับถือศาสนาอิสลาม

ฮินดู หมายถึง ศาสนาพราหมณ์ (เก่า) หรือศาสนาฮินดู (พราหมณ์ใหม่)

ชาวฮินดู หมายถึง ชาวฮินเดียนับถือศาสนาพราหมณ์ หรือศาสนา
ฮินดู

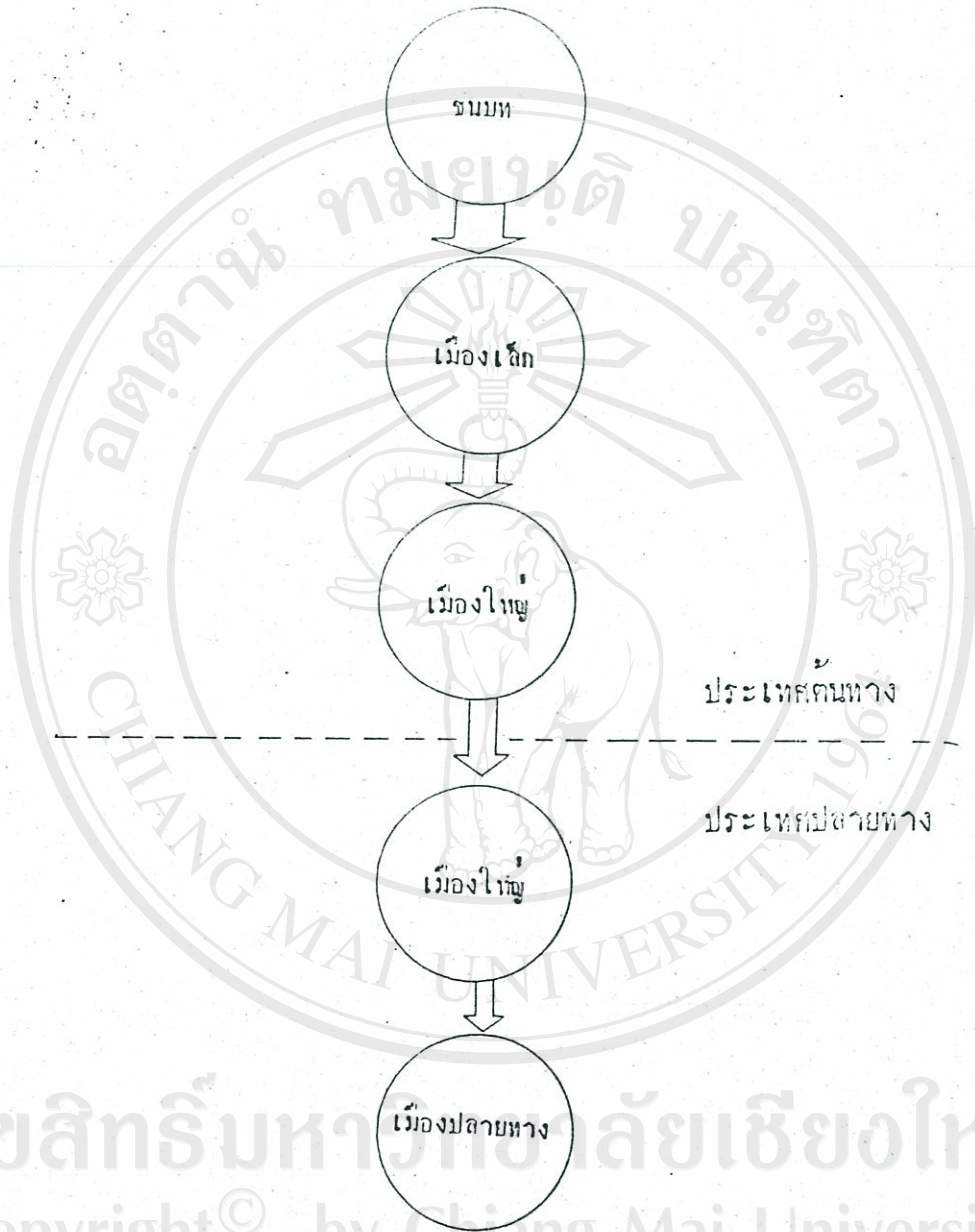
เมืองเชียงใหม่ หมายถึง บริเวณในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่

1.5 แนวความคิดในการศึกษา

ในการศึกษาการตั้งถิ่นฐานของชาวฮินเดียนในเมืองเชียงใหม่ จะใช้
แนวความคิดดังนี้

1.5.1 แนวความคิดเกี่ยวกับขั้นตอนการอพยพเข้ามาอยู่ในเมือง
การย้ายถิ่นส่วนใหญ่เป็นปรากฏการณ์ ที่เกิดจากการสนองตอบสถาน
การณ์ต่าง ๆ ทางเศรษฐกิจและสังคมในชุมชน โอกาสทางเศรษฐกิจที่ดีกว่า
เป็นปัจจัยดึงดูดให้มีการย้ายถิ่นเข้า เมื่อประชาชนในชุมชนหนึ่งประสบปัญหา
ทางด้านเศรษฐกิจ อันเนื่องมาจากสาเหตุต่าง ๆ เช่น การทำมาหากิน
ฝืดเคือง ในขณะที่อีกชุมชนหนึ่งมีการลงทุนทางธุรกิจ ทำให้เกิดแหล่งงาน
ใหม่ขึ้น แต่ขาดแคลนกำลังคน จะทำให้เกิดการย้ายถิ่นเข้าสู่ชุมชนที่มีโอกาส
ทางเศรษฐกิจที่ดีกว่า (วรวิมล ชัยรัตน์, 2525) การอพยพย้ายถิ่นของ
ประชากรจากเมืองต่าง ๆ ซึ่งเป็นแหล่งต้นทางไปยังแหล่งปลายทาง จะเป็น
ไปตามทฤษฎีของ Ravenstein ที่ว่า "การย้ายถิ่นมักจะทำเป็นขั้นตอน"
กล่าวคือ ประชากรที่อยู่ในชนบทห่างไกลจะมีการย้ายถิ่นมาอยู่ยังเมืองเล็ก ๆ
จากนั้นจึงค่อยอพยพเข้าไปในเมืองใหญ่ ใกล้กับศูนย์กลางพาณิชย์กรรม และ
อุตสาหกรรมภายหลัง เป็นการย้ายถิ่นเพื่อไปทำงานยังต่างถิ่น โดยจะไปตั้ง
ถิ่นฐานอยู่ใกล้ ๆ กับพวกเดียวกันก่อน (Everett S. Lee, n.d.)

ขั้นตอนการอพยพ และวิวัฒนาการของการตั้งถิ่นฐานของชนกลุ่มน้อย
เข้ามาอยู่ในเมืองจะกระทำเป็นขั้นตอนดังที่แสดงไว้ใน รูปที่ 1.1 คือ
ประชากรจะเริ่มอพยพจากแหล่งต้นทางในชนบทไปยังเมืองเล็กก่อน แล้วจึง
อพยพเข้าไปตั้งถิ่นฐานยังเมืองใหญ่ และเมื่อมีการย้ายถิ่นข้ามประเทศไปยัง
ประเทศปลายทาง ก็จะเข้าไปตั้งถิ่นฐานในเมืองใหญ่ก่อน จากนั้นจึงอพยพ
เข้าไปตั้งถิ่นฐานยังเมืองปลายทางในที่สุด อนึ่งจำนวนชนกลุ่มน้อยที่อพยพจะมี
อัตราการน้อยลงเมื่อผ่านขั้นตอนการย้ายถิ่นมากขึ้น หรือระยะทางในการย้ายถิ่น
เพิ่มขึ้น

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright © by Chiang Mai University

All rights reserved

รูปที่ 1.1 แนวความคิดเกี่ยวกับขั้นตอนการอพยพย้ายถิ่นระหว่างประเทศ

1.5.2 แนวความคิดเกี่ยวกับปัจจัยดึงดูด และปัจจัยผลักดันที่ทำให้เกิดการย้ายถิ่น

การย้ายถิ่นเป็นกระบวนการปรับตัวทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และความกดดันทางด้านประชากร กล่าวคือ การย้ายถิ่นของประชากรมีจุดประสงค์สำคัญเพื่อการปรับปรุงสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองให้ดีขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากในแต่ละท้องถิ่นมีสภาพทางภูมิศาสตร์แตกต่างกัน ในท้องถิ่นที่ทุรกันดารย่อมมีสภาพทางภูมิศาสตร์ไม่เอื้อต่อการประกอบอาชีพ เช่น ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ และฝนแล้ง ชีวิตความเป็นอยู่ของประชากรจึงอดอยากแร้นแค้น ส่วนในท้องถิ่นที่อุดมสมบูรณ์กว่าจะมีสภาพทางภูมิศาสตร์ที่เอื้อต่อการประกอบอาชีพ เช่น มีดินที่อุดมสมบูรณ์ มีการชลประทาน การทำมาหากินไม่ฝืดเคือง ทำให้มีมาตรฐานความเป็นอยู่ที่ จึงมีผลต่อการดำรงชีวิตของประชากรในท้องถิ่นและสามารถก่อให้เกิดการย้ายถิ่นของประชากรจากท้องถิ่นทุรกันดารไปยังท้องถิ่นที่อุดมสมบูรณ์กว่าได้

การย้ายถิ่นฐานของประชากรเป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้น เพราะความต้องการที่จะหนีไปจากถิ่นที่อยู่เดิมซึ่งไม่มีความสะดวกสบายและมีความทุกข์ยากต่าง ๆ นานา เช่น การทำมาหากินฝืดเคือง และการมีรายได้น้อย เป็นต้น เพื่อไปแสวงหาถิ่นที่อยู่ใหม่ซึ่งดีกว่า และมีโอกาสที่จะปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองให้ดีขึ้น

ทฤษฎีปัจจัยดึงดูดและปัจจัยผลักดัน เป็นทฤษฎีที่คิดขึ้นเพื่อใช้อธิบาย โดยเฉพาะเกี่ยวกับสาเหตุการย้ายถิ่นของประชากร การย้ายถิ่นของประชากรเกิดขึ้น โดยมีสาเหตุจากการที่ประชากรต้องการปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองให้ดีขึ้น ในกรณีนี้ท้องถิ่นปลายทางหรือถิ่นที่อยู่ใหม่จะมีแรงดึงดูดประชากรผู้อพยพให้ย้ายเข้าไปอยู่อาศัย ในทางตรงกันข้ามถิ่นที่อยู่ต้นทางจะมีแรงผลักดันให้ประชากรย้ายออก

การย้ายถิ่นของประชากรแต่ละครั้งมักมีสาเหตุ มาจากอิทธิพลของปัจจัยดึงดูด และปัจจัยผลักดันร่วมกัน ซึ่งปัจจัยทั้งสองดังกล่าวมีความสัมพันธ์กัน และมีปฏิริยาต่อกัน ทั้งนี้เพราะการย้ายถิ่นของประชากรไม่สามารถเกิดขึ้นได้โดยอาศัยเฉพาะปัจจัยดึงดูด หรือปัจจัยผลักดันเพียงอย่างหนึ่งอย่างใด (Donald J. Bogue, 1969)

ตัวอย่างปัจจัยที่เป็นสาเหตุของการย้ายถิ่นของประชากร ตามกลุ่มของปัจจัยดึงดูดและปัจจัยผลักดัน คือ

ปัจจัยดึงดูด ได้แก่ ปัจจัยที่ส่งเสริมให้ประชากรอพยพย้ายถิ่นเข้ามาอยู่ในแหล่งที่อยู่ใหม่มีตัวอย่างดังนี้

- โอกาสของการมีงานทำ ในอาชีพที่ดีกว่าและรายได้ดีกว่า
- การแต่งงานทำให้ต้องย้ายมาอยู่ร่วมกับคู่สมรส
- สภาพความเป็นอยู่และสิ่งแวดล้อมที่ดีกว่า เช่น อากาศ และบริการด้านสาธารณสุขประเภทของชุมชน เป็นต้น

ปัจจัยผลักดัน ได้แก่ ปัจจัยที่ผลักดันให้ประชากรอพยพย้ายถิ่นออกจากแหล่งที่อยู่เดิมมีตัวอย่างดังนี้

- ภัยธรรมชาติ เช่น น้ำท่วม ไฟไหม้ และความแห้งแล้ง เป็นต้น
- การว่างงาน
- การทำมาหากินฝืดเคือง เช่น ทำนาไม่ได้ผล เป็นต้น

จากปัจจัยดึงดูดและปัจจัยผลักดันที่กล่าวมาแล้วนี้ สามารถแยกออกได้เป็นปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การศึกษา และธรรมชาติ ซึ่งปัจจัยใดจะมีอิทธิพลทำให้เกิดการย้ายถิ่นของประชากรมากกว่ากันนั้น ขึ้นอยู่กับเวลา และสถานที่ที่แตกต่างกัน (มณีศ สุวรรณ, 2521)

1.5.3 แนวความคิดเกี่ยวกับรูปแบบการตั้งถิ่นฐาน

ลักษณะและรูปแบบการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ในแต่ละพื้นที่ จะแตกต่างกัน เนื่องจากความแตกต่างของทรัพยากรธรรมชาติ การดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ การคมนาคม เป็นต้น ชนกลุ่มน้อยที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในเมืองจะตั้งถิ่นฐานอยู่รวมตัวกันเป็นกลุ่มพวกเดียวกัน ที่มีเอกลักษณ์แตกต่างไปจากชนกลุ่มใหญ่ เช่น ความแตกต่างทางชาติพันธุ์ เชื้อชาติ ศาสนา ภาษา สีดผิว เป็นต้น ซึ่งจะมีรูปแบบของการตั้งถิ่นฐานที่สำคัญของชนกลุ่มน้อยในเมือง 2 ลักษณะคือ

1.5.3.1 การตั้งถิ่นฐานเป็นแนวยาวตามเส้นทางคมนาคม

(Linear Settlement) มักจะพบอยู่ตามบริเวณสองฝั่งของแม่น้ำ ลำคลอง หรือสองฟากถนนซึ่งเป็นลักษณะการตั้งถิ่นฐานแบบดั้งเดิมของไทย

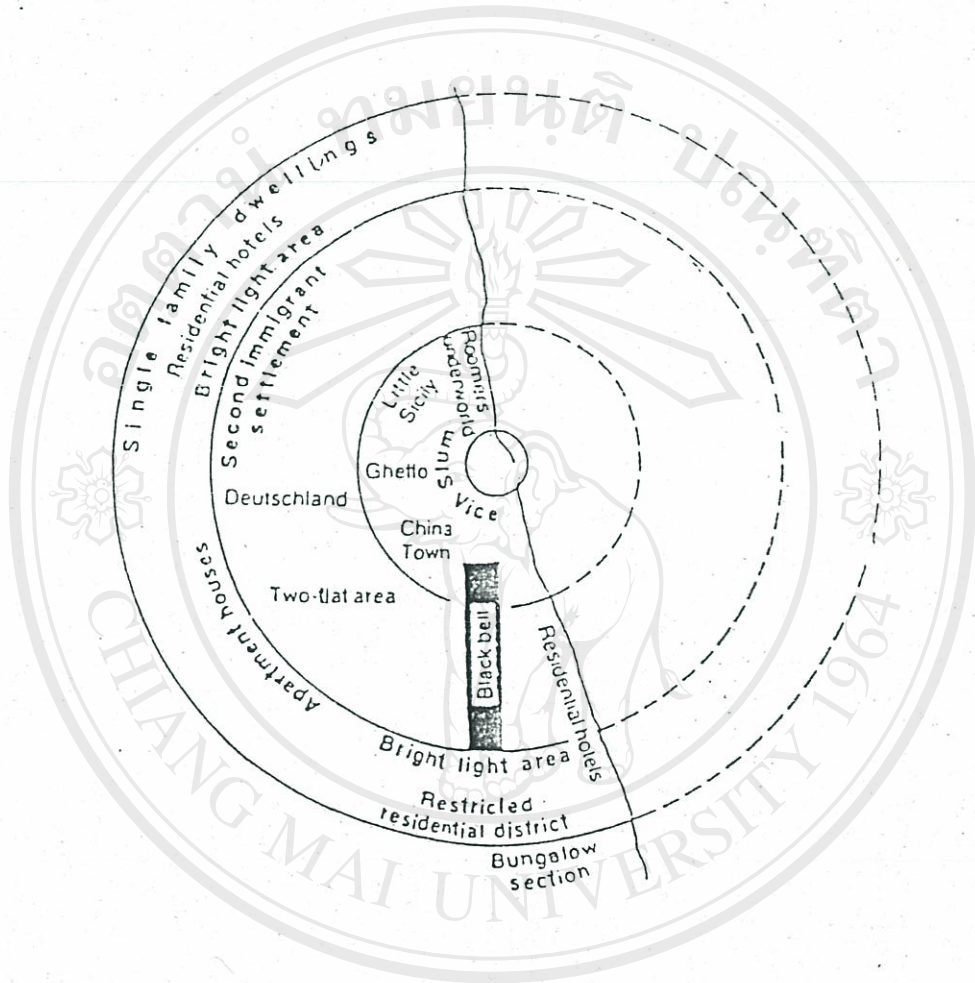
1.5.3.2 การตั้งถิ่นฐานแบบกระจุกตัว (Cluster Settlement)

จะเกิดบริเวณที่เป็นจุดตัดของเส้นทางคมนาคม และรอบ ๆ ศาสนสถาน ซึ่งเป็นศูนย์กลางของชุมชนในท้องถิ่น

การตั้งถิ่นฐานของชนกลุ่มน้อยในเมืองที่พบมากจะเป็นการตั้งถิ่นฐานแบบรวมตัวกันเป็นกลุ่มหรือเป็นกระจุก อยู่รวมกันกับพวกเดียวกัน มีความเหมือนกันทางด้านเชื้อชาติ ภาษา สีดผิว และศาสนา เป็นสำคัญ โดยเฉพาะ

อย่างป็นชนกลุ่มน้อยจะยึดเอาศาสนสถานเป็นศูนย์กลางในการตั้งถิ่นฐาน เพื่อสะดวกในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และการประกอบอาชีพ เช่นเกี่ยวกับการศึกษาของ Burgess ในเมืองชิคาโก ที่สามารถนำรูปจำลองมาสร้างเป็นทฤษฎี Concentric Zone Theory โดยกล่าวถึงการขยายตัวของเมืองและการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ในเมือง สามารถแบ่งขอบเขตการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มคนตามสถานภาพทางเศรษฐกิจและรายได้ออกเป็นเขต ๆ โดยกลุ่มชนที่ไร้แรงงานซึ่งมีรายได้ต่ำจะอาศัยอยู่ใกล้ใจกลางเมือง เพื่อประหยัดค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ส่วนกลุ่มคนที่มีรายได้สูงขึ้นก็จะขยายออกไปอยู่ในเขตที่ห่างออกไป จนถึงเขตชานเมือง (T.G. Mc Gee, 1967) (รูปที่ 1.2)

สำหรับเมืองที่ไม่ใช่เมืองตะวันตก จะมีโครงสร้างที่แตกต่างไปจากเมืองตะวันตก การขยายตัวและการตั้งถิ่นฐานจะเป็นหย่อม ๆ ทั้งนี้เพราะการเข้าถึงและการคมนาคมเป็นสำคัญ ประชากรของเมืองส่วนมากจะอยู่กันเป็นหมู่เป็นบ้านเนื่องมาจากความสะดวกในการประกอบอาชีพ และไม่ปรากฏว่ามีการใช้ที่ดินอย่างอื่นที่เด่นชัด เมื่อเมืองมีการขยายตัว เพราะการย้ายถิ่นของประชากรเข้าสู่ตัวเมือง ทำให้เขตชานเมืองกลายเป็นละแวกที่อยู่อาศัยขึ้นมาในระยะเวลานั้น จึงทำให้มีการตั้งถิ่นฐานกันอย่างหนาแน่นเป็นกลุ่ม ๆ ของผู้ที่มีความคล้ายคลึงกันในด้านต่าง ๆ เช่น ภาษา ศาสนา ประวัติความเป็นมา เป็นต้น บางแห่งมีประชากรอยู่กันอย่างหนาแน่นมากจึงกลายเป็นแหล่งเสื่อมโทรม ซึ่งโดยมากจะมาอยู่บริเวณใกล้โรงงานอุตสาหกรรมหรือใกล้กับย่านการค้าของเมือง เพื่อสะดวกในการประกอบอาชีพ จึงมีชนกลุ่มน้อยตั้งถิ่นฐานเป็นกลุ่ม ๆ อย่างเด่นชัด เช่น ย่านการค้าของชาวอินเดีย ย่านการค้าของชาวจีน ย่านการค้าของชาวตะวันตก เขตที่อยู่อาศัยแออัด หรือแหล่งเสื่อมโทรม เป็นต้น (รูปที่ 1.3)

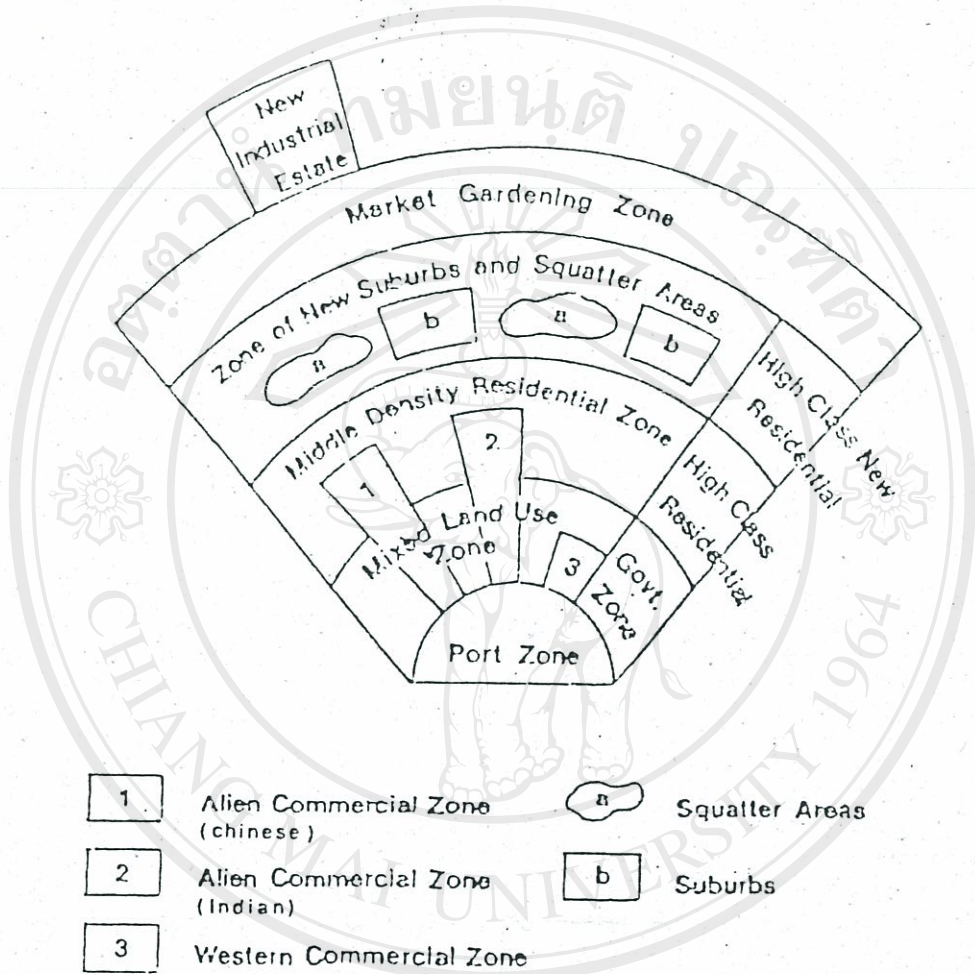

รูปที่ 1.2 ที่ตั้งของคนกลุ่มน้อยในชิคาโก จากผลการศึกษาของ Burgess

Copyright © by Chiang Mai University

ที่มา. Egon Ernest Bergle. Urban Sociology. (New York : Mc Graw-Hill. 1955.) p 132.

All rights reserved

รูปที่ 1.3 โครงสร้างการใช้ที่ดินของเมืองในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ที่มา : T.G. McGee, The Southeast Asian City: A Social Geography of The Primate Cities of Southeast Asia (New York: Praeger, 1967) p. 128.

ในเรื่องรูปแบบของการกระจายตัวและการขยายตัวของชนกลุ่มน้อย ในเมืองนั้น เริ่มแรกชนกลุ่มน้อยจะตั้งถิ่นฐานบริเวณใกล้ใจกลางเมืองหรือย่านธุรกิจการค้า ซึ่งอยู่ใกล้กับแหล่งจ้างงานและสะดวกในการประกอบอาชีพ ต่อมาเมื่อประชากรเพิ่มมากขึ้น จึงมีการขยายถิ่นฐานออกไปยังบริเวณข้างเคียง โดยยังคงยึดเอาบริเวณพื้นที่ เดิมเป็นหลักในการขยายตัว เนื่องจากความผูกพันกับสถานที่ที่เคยอยู่อาศัยและกลุ่มชนที่มีพื้นฐานใกล้เคียงกับตนเอง ซึ่งอยู่ไม่ไกลจากใจกลางของเมืองหรือย่านธุรกิจการค้า เพื่อการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ดังเช่นรูปแบบการตั้งถิ่นฐานและการขยายตัวแบบ Enclave คือ รูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชนกลุ่มน้อยที่อยู่อาศัยกันอย่างถาวร ใกล้ใจกลางเมือง ต่อมาเมื่อมีการขยายตัวของชุมชนก็จะขยายตัวไปยังบริเวณพื้นที่ข้างเคียงโดยยึดพื้นที่เดิมเป็นหลักและอยู่ไม่ไกลจากย่านใจกลางเมือง เพื่อความสะดวกในการประกอบอาชีพและใกล้แหล่งจ้างงาน (รูปที่ 1.4)

1.5.4 แนวความคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลในการตั้งถิ่นฐาน

การอพยพย้ายถิ่นของประชากรจะมีลักษณะการย้ายถิ่นจากเขตชนบทเข้าสู่เมืองมากกว่าจะเป็นการย้ายถิ่นจากเมืองไปสู่ชนบท และปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้ประชากรต้องย้ายถิ่น คือ ปัจจัยผลักดันให้ออกจากถิ่นฐานเดิม เป็นผลจากอัตราการเพิ่มของประชากรในชนบทไม่ได้สัดส่วน กับจำนวนพื้นที่ทำกินที่มีจำกัด ซึ่งนำไปสู่ปัญหาความยากจนในชนบท และปัจจัยดึงดูดให้ย้ายถิ่นเข้าเป็นผลเนื่องจากสภาพความเป็นอยู่ โอกาสทางเศรษฐกิจที่ดีกว่าในท้องถิ่นหนึ่งเป็นสำคัญ (อุษา ชีชวาลย์, 2518)

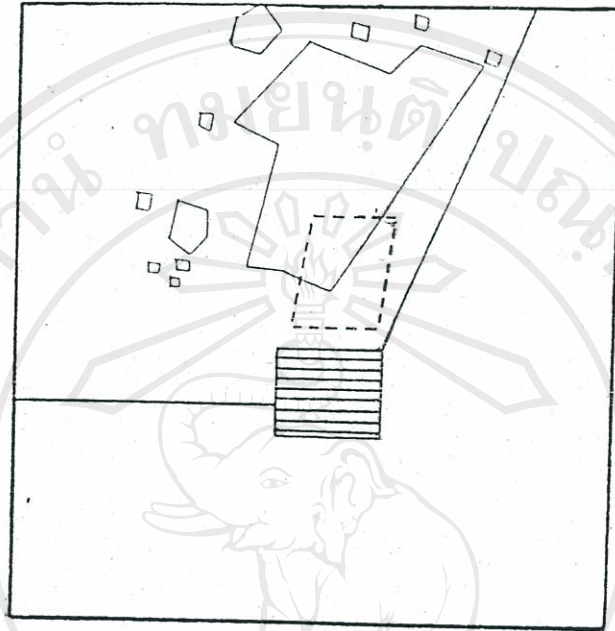
ในการตั้งถิ่นฐานของชนกลุ่มน้อยในเมืองมีปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลในการตั้งถิ่นฐาน พอที่จะรวบรวมเป็นกลุ่มที่สำคัญ 3 ปัจจัยคือ

1.5.4.1 ปัจจัยทางด้านกายภาพ ประกอบด้วย

- ทำเลที่ตั้งของชุมชน
- ทรัพยากรธรรมชาติ
- การปราศจากภัยธรรมชาติ
- ความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่

1.5.4.2 ปัจจัยทางด้านวัฒนธรรมประเพณี ประกอบด้วย

- ประวัติกวามเป็นมา
- เชื้อชาติ
- ศาสนา

ย่านการค้าใจกลางเมือง

พื้นที่เดิมของชนกลุ่มน้อย

พื้นที่ใหม่ (ซึ่งครอบคลุมพื้นที่เดิมบางส่วน)

รูปที่ 1.4 การตั้งถิ่นฐานและการขยายตัวแบบ Enclave

Copyright © by Chiang Mai University

ที่มา. David T. Herbert and Colin J. Thomas. Urban Geography

A First Approach. (New York : John Wiley and Sons Ltd.,

1982) p 311.

- บั้จจับทางลั้งคคค คึ้งแบกออกเป็น
 - ก สภาพของเพ็อนบ้าน
 - ข ฆนาคคของครอบคร้ว
- บั้จจับทางเศรชฐกั้จ คึ้งแบกออกเป็น
 - ก อาชีพของกค้ลคฆน
 - ข ราคาคค็ออยู้อาคั้บ

1.5.4.3 บั้จจับทางคั้นประชาคร ปรกอบคั้บ

- จั้นวนประชาคร
- การอพบพขั้ยถึน
- ความาหนาแน้นของประชาคร

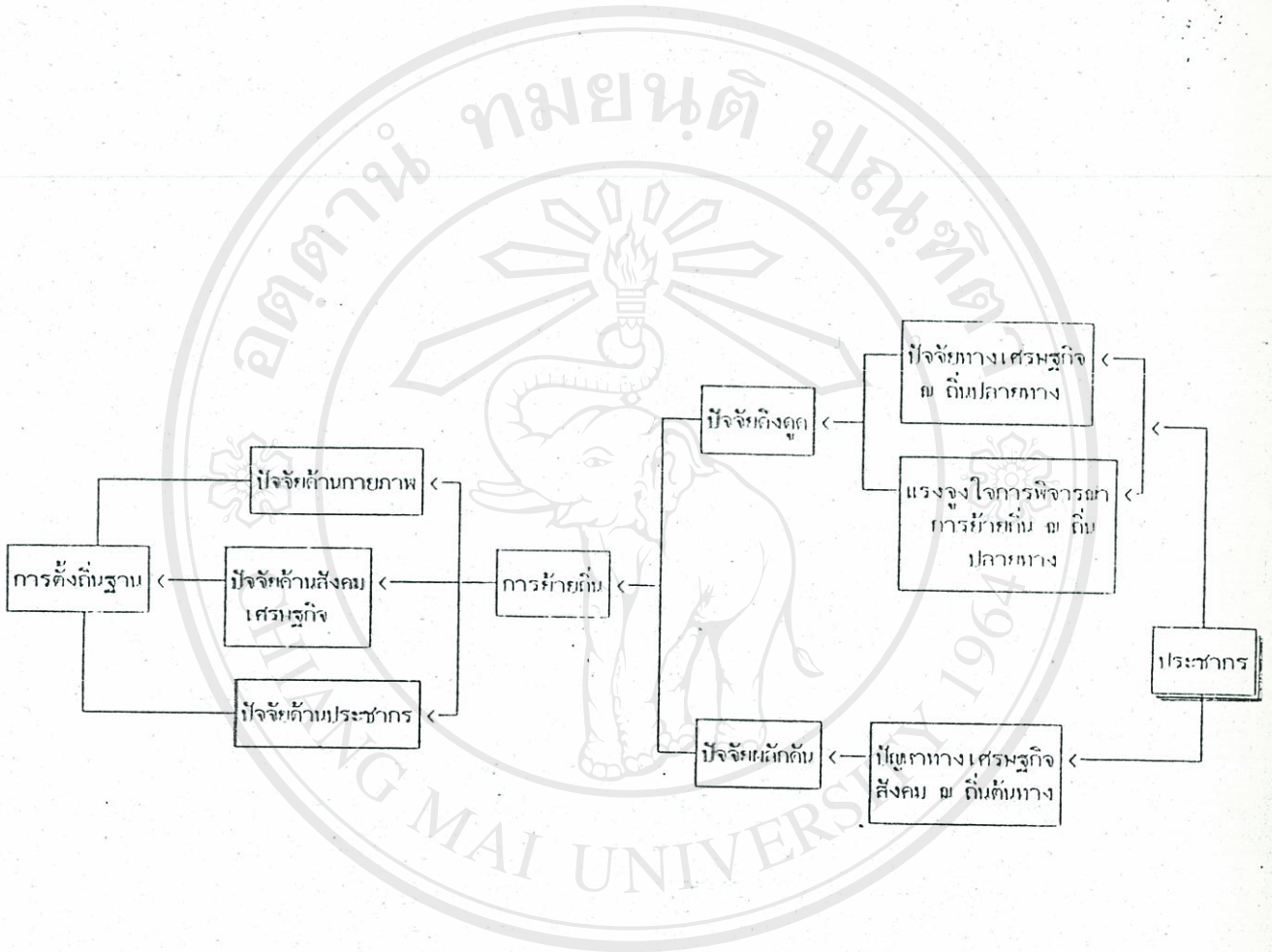
จากทฤษฎีและแนวความคิดที่เกี่ยวกับการอพยพย้ายถิ่น และการตั้งถิ่นฐานที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น จึงเชื่อได้ว่าปัจจัยทางเศรษฐกิจสังคม ณ ถิ่นคั้นทาง คึ้งได้แก่การไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง การได้ผลผลิตไม่เพียงพอคั้บความคั้งการ เป็นคั้น ค็อบั้จจับผลลั้กคั้นให้ประชาครคั้งอพบพจากถึนคั้ที่อยู่คั้เดิม ส่วนบั้จจับคั้งคุด ณ ถึนปลายทางคั้สำคัญ ได้แก่ การมีงานทำคั้ดีกวาคั้เนื่องจากมีแหล่งธุรกิจ พาณิชยกรรมและอุตสาหกรรม และการชั้กชว่นของญาคั้คั้น็องหรือเพ็อนบ้าน เป็นคั้น

จากแนวความคิดและทฤษฎี คั้งคั้ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ทำให้ผู้คั้กษามีกรอบและแนวทางในการคั้กษาคั้งนี้ คั้งแสดงในแผนภูมิรูปแบบของแนวความคิดในการคั้กษา รูปที่ 1.5

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright © by Chiang Mai University

All rights reserved

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

รูปที่ 1.5 แผนภูมิแสดงรูปแบบของแนวคิดในการศึกษา

Copyright © by Chiang Mai University

All rights reserved

1.6 วรรณกรรมปริทัศน์

ในการศึกษาการตั้งถิ่นฐานของชาวอินเดียนในเมืองเซี่ยงไฮ้ ได้ทำการรวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งเนื้อหาในการนำเสนอไว้เป็น 3 หัวข้อ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ขั้นตอนการอพยพเข้ามาอยู่ในเมือง
2. ที่ตั้งและรูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชนกลุ่มน้อยในเมือง
3. ปัจจัยที่มีอิทธิพลในการตั้งถิ่นฐานของชนกลุ่มน้อย

1.6.1 ขั้นตอนการอพยพเข้ามาอยู่ในเมือง

แบบแผนของการย้ายถิ่นฐานโดยทั่วไป มักจะแบ่งแหล่งต้นทางและปลายทางออกตามลักษณะความเป็นชนบทและเมือง ทั้งนี้เพื่อจะอธิบายถึงทิศทางของการย้ายถิ่นได้เด่นชัดยิ่งขึ้น สำหรับทิศทางของการย้ายถิ่นได้มีนักสถิติชาวอังกฤษชื่อ Ravenstein อธิบายว่า "การย้ายถิ่นมักจะทำเป็นขั้นตอน" กล่าวคือ ผู้ย้ายถิ่นที่อาศัยในเขตชนบทที่ล้อมรอบเมืองที่เจริญเติบโตอย่างรวดเร็วจะพากันไปยังเมืองนั้น และจะได้รับการทดแทนด้วยผู้ย้ายถิ่นจากท้องที่ที่ไกลออกไป ซึ่งจะเป็นขั้นตอนของการย้ายถิ่นคือจากชนบทที่อยู่ห่างไกลเข้าสู่เมืองหลักของท้องถิ่นนั้น ๆ และจากเมืองหลักเข้าสู่เมืองศูนย์กลางการค้าและอุตสาหกรรมที่ใหญ่กว่าต่อไป เพราะฐานะความเป็นอยู่ของผู้ที่อยู่ในชนบทค่อนข้างยากจน ประกอบกับการขาดแคลนสิ่งบริการและความแห้งแล้ง จึงทำให้มีการย้ายถิ่นเข้าสู่เมืองใหญ่ ที่มีความเจริญด้านพาณิชยกรรมและอุตสาหกรรม (ปราโมทย์ ประสาทกุล, 2522)

การเคลื่อนย้ายเชิงพื้นที่ เป็นพฤติกรรมธรรมชาติประการหนึ่งของมนุษย์ บางคนอาจย้ายถิ่นหลายครั้ง บางคนอาจย้ายถิ่นเพียงครั้งเดียว และบางคนอาจไม่เคยย้ายถิ่นเลยในชีวิต ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาวะทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง เป็นสำคัญ การย้ายถิ่นดังกล่าวมีทั้งการย้ายถิ่นระยะทางใกล้และการย้ายถิ่นระยะทางไกล มีทั้งการย้ายถิ่นภายในอาณาเขตระดับประเทศและการย้ายถิ่นข้ามอาณาเขตระดับประเทศ

Burgess (1925) ได้ทำการศึกษาการตั้งถิ่นฐานและขั้นตอนการอพยพของชนกลุ่มน้อยเข้ามาอยู่ในเมืองชิคาโก ประเทศสหรัฐอเมริกา โดยกล่าวถึงการตั้งถิ่นฐาน และขั้นตอนการอพยพของชาวจีนเข้ามาในเมืองชิคาโกว่า ชาวจีนได้อพยพย้ายถิ่นเข้ามาตั้งถิ่นฐานในเมืองชิคาโก ตั้งแต่ก่อนสงครามโลกครั้งที่ 1 โดยมาอาศัยอยู่บริเวณย่านการค้าใจกลางเมือง ซึ่งชาวจีนในเมืองชิคาโกนี้ไม่ได้อพยพโดยตรงมาจากประเทศจีนเลยทีเดียว เริ่มแรก

ชาวจีนจะอพยพจากประเทศจีนไปอยู่ที่รัฐแคลิฟอร์เนียเป็นส่วนใหญ่ เพื่อทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม มีบางส่วนที่ไปอยู่ที่เมืองซานฟรานซิสโก และมีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่ไปตั้งถิ่นฐานในเมืองชิคาโก โดยอาศัยอยู่บริเวณใจกลางเมืองประกอบอาชีพค้าขาย เมื่อมีสถานภาพทางเศรษฐกิจดีขึ้นจึงมีการชักชวนชาวจีนส่วนใหญ่ที่อยู่ในรัฐแคลิฟอร์เนียและเมืองซานฟรานซิสโก เข้าไปตั้งถิ่นฐานอยู่ในชิคาโกเพิ่มมากขึ้น โดยไปตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณใจกลางเมืองอยู่รวมกลุ่มกับชาวจีนที่มาอาศัยอยู่ก่อนหน้านั้นแล้ว (Egon Ernest Bergel, 1955) (รูปที่ 1.6)

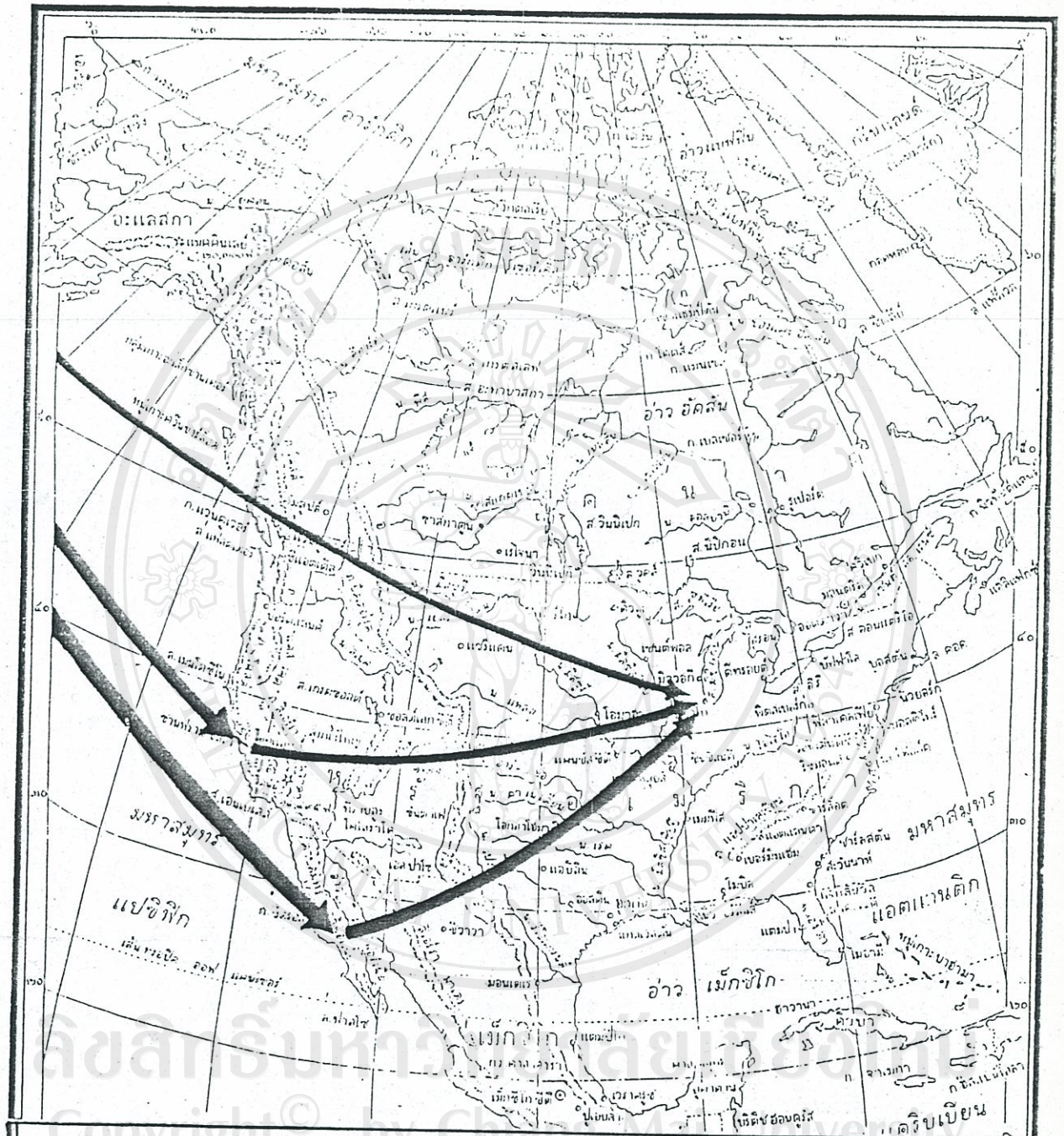
การย้ายถิ่นของชาวยุโรปเข้าสู่ประเทศสหรัฐอเมริกา ในช่วงปี ค.ศ. 1830-1840 ผู้ย้ายถิ่นฐานส่วนใหญ่จะย้ายถิ่นเข้าสู่ภาคตะวันออกของประเทศสหรัฐอเมริกาและตั้งถิ่นฐานบริเวณเมืองชายฝั่งตะวันออก ต่อมาจึงขยายถิ่นฐานไปทางภาคตะวันตก เข้าสู่เขตเมืองเพิ่มจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ โดยมีจุดหมายปลายทางแถบเมืองชายฝั่งแอตแลนติกและศูนย์กลางอุตสาหกรรมหนักทางภาคเหนือ (นิพนธ์ เทพวัลย์, 2514 และวิชัย เทียนน้อย, 2520)

วิชัย เทียนน้อย (2520) ได้กล่าวถึงการอพยพย้ายถิ่นในประเทศรัสเซียว่า การย้ายถิ่นจากแหล่งต้นทางไปยังแหล่งปลายทางไม่ได้ย้ายไปในคราวเดียว แต่จะมีการขยับขยายหลายครั้งกว่าจะถึงแหล่งถิ่นฐานปลายทาง คือในตอนแรกจะมีการอพยพจากรัสเซียในยุโรป ไปทางตะวันออกยังเทือกเขาอูรอล ระยะต่อมาจึงย้ายถิ่นจากเทือกเขาอูรอลไปตั้งถิ่นฐานตามสองข้างทางรถไฟสายทรานไซบีเรีย และในที่สุดก็ได้แพร่ขยายต่อไปจนถึงชายฝั่งมหาสมุทรแปซิฟิก ซึ่งพอจะสรุปได้ว่า การอพยพภายในประเทศรัสเซียจะมีลักษณะคล้ายคลึงกันกับในอเมริกาเหนือ และสอดคล้องกับขั้นตอนการอพยพเข้ามาอยู่ในเมืองของ Ravenstein ตามที่ได้กล่าวมาแล้ว

สำหรับขั้นตอนการอพยพย้ายถิ่นของชนกลุ่มน้อยเข้าสู่ประเทศไทยนั้น มีลักษณะการย้ายถิ่นเป็นขั้นตอนเหมือนกับชนกลุ่มน้อยในสหรัฐอเมริกา และในประเทศรัสเซียพอจะสรุปได้ดังนี้

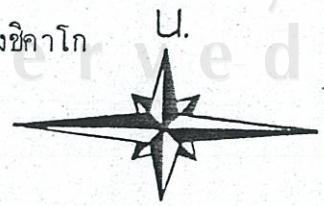
การอพยพของชาวอินเดียเข้ามาสู่ประเทศไทย

การอพยพย้ายถิ่นของชาวอินเดียที่นับถือศาสนาสิกข์ หรือชาวซิกข์เข้ามาสู่ประเทศไทยนั้น พบว่าผู้ที่ย้ายเข้ามาส่วนใหญ่เกือบครึ่งหนึ่งเดินทางมาคนเดียวในช่วงแรก โดยมีเส้นทางการย้ายถิ่นส่วนใหญ่มาจากตอนเหนือของประเทศอินเดีย ทั้งในรัฐปัญจาบและบางส่วนของรัฐอุตตระประเทศ ผู้ย้ายถิ่นมักเป็นเกษตรกรในชนบทยากจนซึ่งย้ายถิ่นมาจากเมืองขนาดใหญ่ เช่น เดลฮี

รูปที่ 1.6 เส้นทางอพยพของชาวจีนมาตั้งถิ่นฐานในเมืองชิคาโก

เครื่องหมาย → เส้นทางอพยพ

0 500 1,000 1,500 ก.ม.

บอมเบย์และกัลกัตตา ในช่วงแรกของการย้ายถิ่นมักเป็นการเดินทางโดยทางเรือมายังสิงคโปร์และปีนัง จากนั้นจึงมีการอพยพมายังกรุงเทพฯ โดยใช้รถยนต์หรือรถไฟเป็นพาหนะ ส่วนอีกเส้นทางหนึ่งนั้นเป็นการเดินทางผ่านมาทางประเทศพม่า เข้าสู่ชายแดนประเทศไทยทางภาคเหนือ และในภายหลังได้อพยพต่อมายังกรุงเทพฯ (Netnapis Nakavachara, 1984)

จะเห็นได้ว่าขั้นตอนการอพยพ เข้ามาอยู่ในเมืองของชนกลุ่มน้อยจะมีลักษณะที่คล้ายคลึงกันทั้งชนกลุ่มน้อยในประเทศต่าง ๆ และชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย คือ ชนกลุ่มน้อยจะย้ายถิ่นจากชนบทเข้าไปตั้งถิ่นฐานยังเมือง จากนั้นจึงมีการอพยพย้ายถิ่นข้ามประเทศไปยังประเทศปลายทาง โดยไปตั้งถิ่นฐานที่เมืองใหญ่ก่อนที่จะอพยพไปยังเมืองปลายทางในที่สุด

1.6.2 ที่ตั้งและรูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชนกลุ่มน้อยในเมือง

Burgess (1925) ได้ทำการศึกษาการตั้งถิ่นฐานของผู้ที่อาศัยอยู่ในเมืองชิคาโกประเทศสหรัฐอเมริกา โดยพิจารณาโครงสร้างภายในกับการใช้ที่ดิน การขยายตัวของเมืองและการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ภายในเมือง สามารถแบ่งขอบเขตการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มคนตามสถานภาพทางเศรษฐกิจและรายได้ออกเป็นเขต ๆ และสร้างเป็นทฤษฎี คือ Concentric Zone Theory โดย Burgess ได้เสนอแบบจำลองที่กล่าวถึงการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชนที่มีรายได้ในระดับต่าง ๆ กับระยะทางจากศูนย์กลางของเมืองจัดตั้งออกเป็นเขต ๆ โดยกลุ่มชนที่ใช้แรงงานซึ่งมีรายได้ต่ำจะอาศัยอยู่ใกล้ใจกลางเมือง ส่วนกลุ่มชนที่มีรายได้สูงขึ้นก็จะขยับขยายออกไปอยู่ที่ห่างออกไปจนถึงเขตชานเมือง (T.G. Mc Gee, 1967) ซึ่งในอดีตเมื่อเมืองยังมีขนาดเล็กมีประชากรจำนวนไม่มากนัก เขตทุกเขตในเมืองชิคาโกจะรวมอยู่ด้วยกันภายในเขตในสุดบริเวณใจกลางเมือง ต่อมาเมื่อประชากรเพิ่มมากขึ้นทำให้เมืองขยายตัวออกสู่ภายนอกและเกิดการตั้งถิ่นฐานเป็นเขต ๆ (Harold Carter, 1975)

ทฤษฎี Concentric Zone Theory ผู้ที่เสนอทฤษฎีนี้คือ Ernest W. Burgess (1925) ได้สังเกตความเจริญและการขยายตัวของเมืองชิคาโกและก็เชื่อมั่นว่าหลักการนี้คงจะนำไปใช้กับเมืองอื่น ๆ ได้ด้วยซึ่งมีศูนย์รวมของเขตต่าง ๆ ดังนี้

1. Central Business District เป็นศูนย์กลางของเมืองในด้านการค้าการสังคมและการคมนาคม ใจกลางจริง ๆ ของเมืองก็คือย่านขายปลีกซึ่งเต็มไปด้วยร้านค้าห้างสรรพสินค้า โรงแรมชั้นหนึ่ง และที่ตั้งของสมาคม

ที่สำคัญ ๆ ของเมือง กรณีที่เมืองมีขนาดเล็ก การใช้ที่ดินต่าง ๆ เหล่านี้ อาจจะมีการปะปนกันไป

2. Zone in Transition อยู่ถัดจากเขต C B D ออกไป ก็คือ เขตบ้านขายส่งซึ่งเป็นย่านโกดังเก็บของและคลังสินค้า โดยยึดความได้เปรียบ ในเรื่องตลาด และยังเป็นเขตที่อยู่อาศัยที่มีคุณภาพค่อนข้างต่ำ เป็นห้องให้เช่า หรือแฟลตราคาถูก โดยทั่วไปมักจะเป็นเขตของผู้ที่เพิ่งอพยพมาอยู่ในเมือง ใหม่ ๆ

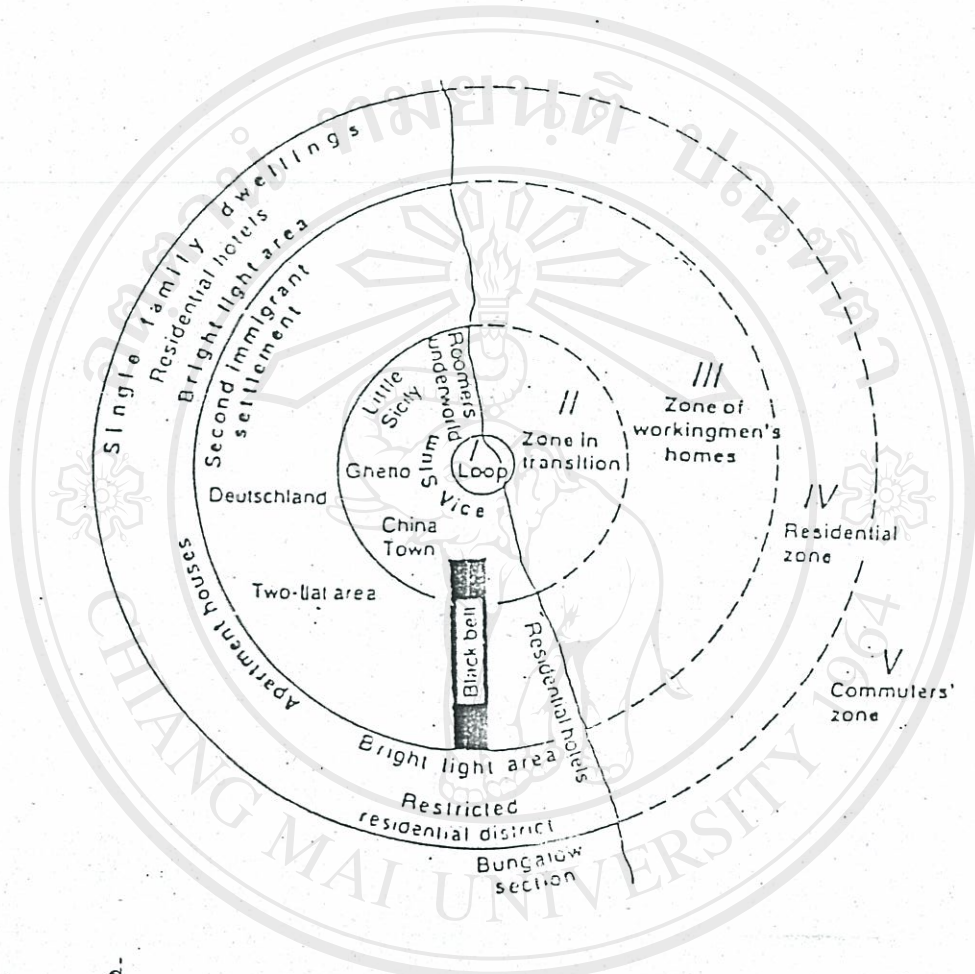
3. Zone of Independent Workingmen's home นับเป็น เขตที่ 3 ซึ่งถัดจากใจกลางเมืองออกไป เป็นที่อยู่อาศัยของกรรมกรโรงงาน เป็นเขตที่อยู่อาศัยที่ขยายตัวออกมาจากเขตที่ 2 กลุ่มคนเหล่านี้ยึดเอาความสะดวกในการไปทำงานซึ่งส่วนมากโรงงานอยู่ในโซนที่ถัดออกไป และบริเวณ นี้ยังไม่ไกลจากการไปทำธุระในเมืองซึ่งอยู่ในเขตใจกลางเมือง

4. Zone of Better Residences อยู่ถัดจากเขตที่ 3 มัก เป็นถิ่นที่อยู่อาศัยของผู้ที่มีฐานะปานกลาง ส่วนมากจะเป็นคนที่ไม่ได้อพยพ มาจากไหน บุคคลเหล่านี้ส่วนมากเป็นนักธุรกิจ และมีที่อยู่อาศัยในลักษณะเป็น ครอบครัวเดียว

5. Commuters' Zone โดยทั่วไปอยู่นอกเขตเมืองออกไปตาม เส้นทางสำคัญ ๆ โดยรวมกันอยู่เป็นกลุ่มเล็ก ๆ หรือเป็นย่านที่อยู่อาศัยขนาด บ่อม ส่วนมากเป็นถิ่นที่อยู่อาศัยที่มีราคาแพง ซึ่งบุคคลเหล่านี้จะต้องมีความ สะดวกในการเดินทางมาทำงานในเมือง โดยอาศัยการขนส่งมวลชนบ้าง ไร้อัตส่วนตัวบ้าง (รูปที่ 1.7)

แต่เขตทั้ง 5 ตามที่ Burgess เสนอนี้มิได้หมายความว่า จะคงอยู่ เช่นนี้ตลอดไป แต่จะแปรเปลี่ยนไปตามความเจริญของเมือง (ฉัตรชัย พงศ์ประบุร, 2527)

จากการศึกษาของ Burgess ในเมืองชิคาโก ได้แบ่งเขตที่อยู่ อาศัยของกลุ่มคนต่าง ๆ ออกเป็นเขต ๆ เป็นรูปวงกลมซ้อนกัน ซึ่งในเขตย่าน ใจกลางเมืองจะมีชนกลุ่มน้อยที่แบ่งตามกลุ่มชาติพันธุ์ เชื้อชาติ สีผิว ฯลฯ ตั้งถิ่นฐานปะปนอยู่ด้วย ชนกลุ่มน้อยเหล่านี้ประกอบด้วย ชาวจีน นิโกร และ ชาวฮิว เป็นต้น ชาวจีนในเมืองชิคาโกตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณเขตย่านการค้าใกล้ ท่าเรือชิคาโก บริเวณที่สี่แยกถนนสำคัญ และเป็นย่านที่เก่าแก่ที่สุดของเมือง ซึ่งต่อมารู้จักกันในนาม China Town เป็นที่ที่มีการค้าหนาแน่น เป็นศูนย์ รวมของธุรกิจและบริการของเมือง ผู้ที่ตั้งถิ่นฐานบริเวณนี้ส่วนมากเป็นชาวจีนที่

รูปที่ 1.7 Concentric Zone Theory

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

พจนานุกรม. Egon Ernest Bergle. Urban Sociology. (New York :

Copyright © by Chiang Mai University
Mc Grew - Hill, 1955.) p 132.

All rights reserved

อพยพมาจากเมืองต่าง ๆ มาอยู่รวมกับพวกที่มีเชื้อชาติและภาษาเดียวกัน เพื่อความสะดวกในการดำรงชีวิต และมีการประกอบอาชีพค้าขายตามอย่างผู้ที่มาอยู่ก่อนจนทำให้บริเวณนี้ เป็นย่านการค้าที่สำคัญของเมือง

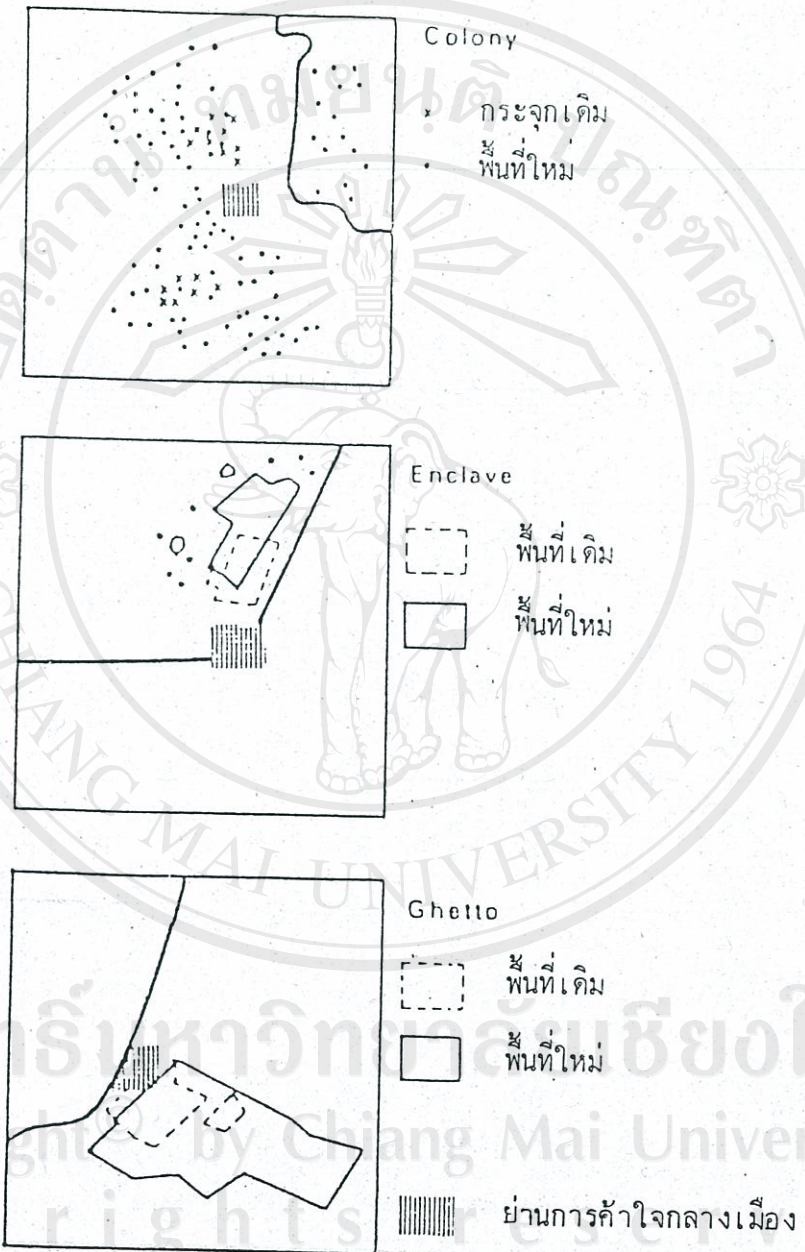
รูปแบบของการตั้งถิ่นฐานและการขยายตัวของชนกลุ่มน้อยในเมือง Herbert และ Thomas (1982) ได้อธิบายถึงชนิดของที่ตั้งและพื้นที่ในการตั้งถิ่นฐานของชนกลุ่มน้อยในเมือง โดยเริ่มแรกชนกลุ่มน้อยจะตั้งถิ่นฐานบริเวณย่านใจกลางเมือง ใกล้กับเขตธุรกิจการค้า หรือ C B D (Central Business District) ซึ่งเป็นบริเวณที่มีแหล่งจ้างงานจำนวนมาก ต่อมาเมื่อประชากรเพิ่มมากขึ้น จึงต้องมีการขยับขยายถิ่นฐานที่อยู่อาศัยออกไป ซึ่งชนกลุ่มน้อยแต่ละกลุ่ม จะมีรูปแบบการกระจายตัวที่ต่างกัน หรือเหมือนกันในบางส่วน เช่น

การตั้งถิ่นฐานแบบ Colony จะมีการตั้งถิ่นฐานอยู่อย่างไม่ถาวร ชอบที่จะอยู่ในสังคมใหม่จึงมีการขยายถิ่นฐานไปยังดินแดนแห่งใหม่ ซึ่งมีความยากลำบากในการพัฒนาทั้งทางด้านพฤติกรรมและโครงสร้าง

การตั้งถิ่นฐานแบบ Enclave เป็นพื้นที่ของชนกลุ่มน้อยที่ตั้งถิ่นฐานอยู่อย่างถาวร มีการขยายตัวไปยังพื้นที่ข้างเคียง แต่ก็ยังปิดเอาบริเวณย่านใจกลางเมืองเพื่อการตั้งถิ่นฐานเป็นสำคัญ เพราะสะดวกในการประกอบอาชีพและใกล้แหล่งจ้างงาน

การตั้งถิ่นฐานแบบ Ghetto เป็นพื้นที่ของชนกลุ่มน้อยที่ตั้งถิ่นฐานอยู่อย่างถาวร เช่นเดียวกับ Enclave แต่พื้นที่ของ Ghetto มักจะอยู่ในบริเวณที่ถูกควบคุมโดยรัฐบาล (David T. Herbert and Colin J. Thomas, 1982) (รูปที่ 1.8)

รูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชนกลุ่มน้อยในประเทศต่าง ๆ จะมีความแตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับระบบการถือครองที่ดิน และลักษณะทางสังคม เศรษฐกิจ (สวาท เสนาณรงค์, 2521) เช่น ในประเทศอังกฤษการตั้งถิ่นฐานของชนกลุ่มน้อยจะอยู่รวมกลุ่มกันทั่วไป ซึ่งในแต่ละกลุ่มจะเป็นพวกที่มีเชื้อสายตระกูลเดียวกัน ในประเทศไนจีเรียชนกลุ่มน้อยจะมีหมู่บ้านจับกลุ่มกันเป็นกระจุกและกระจัดกระจายกันอยู่เป็นหย่อม ๆ เกือบจะต่อเนื่องกัน และจากการศึกษาการตั้งถิ่นฐานชาวจีนในเมืองชิคาโกของ Burgess (1925) ก็พบว่า ชาวจีนจะตั้งถิ่นฐานอยู่ใกล้กับใจกลางเมือง อยู่กันเป็นกลุ่มหนาแน่น บริเวณสี่แยกถนนสายสำคัญซึ่งเป็นย่านที่เก่าแก่ที่สุดของเมือง เป็นบริเวณที่มีการเข้าถึงได้สะดวก เหมาะในการประกอบอาชีพค้าขายเป็นอย่างมาก

รูปที่ 1.8 ลักษณะการตั้งถิ่นฐานและการขยายตัวของชนกลุ่มน้อย

ที่มา : David T. Herbert and Colin J. Thomas. Urban Geography
A First Approach. (New York : John Willey and Sons Ltd.,
 1982.) p 311.

รูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชนกลุ่มน้อยในเมือง สำหรับประเทศไทย ส่วนมากจะมีการตั้งถิ่นฐานตามแนวยาวตามเส้นทางคมนาคม อันได้แก่บริเวณริมสองฝั่งของแม่น้ำ ลำคลอง หรือ สองฟากถนน เพื่อความสะดวกทางด้าน การคมนาคมและการประกอบอาชีพเช่น การตั้งถิ่นฐานของชาวจีนในกรุงเทพฯ บ้านเรือนจะเรียงรายอยู่ริมฝั่งแม่น้ำอย่างแออัด บริเวณสำเพ็ง ซึ่งจะสะดวก ในการใช้แม่น้ำเป็นเส้นทางคมนาคมและขนส่งเพื่อการค้า การตั้งถิ่นฐานของ คริสตชนในกรุงเทพฯ เมื่อกลางศตวรรษที่ 19 จะมีลักษณะการตั้งถิ่นฐาน เหมือนการตั้งถิ่นฐานของชาวจีนบริเวณสำเพ็ง คือพ่อค้าชาวตะวันตกและหมอสอนศาสนา ได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานใกล้โบสถ์คาวาลรี ที่บริเวณตลาดน้อยและ บริเวณริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา โดยพิจารณาทำเลที่เหมาะสมกับการค้าและเพื่อ เผยแพร่ศาสนา มีการอยู่รวมกันกับพวกที่มีภาษาและศาสนาเดียวกันเป็นย่าน ชุมชนของชาวยุโรป

Netnapis Nakavachara (1984) ได้ทำการศึกษารูปแบบการ กระจายโดยทั่วไปของชาวอินเดียในกรุงเทพมหานคร พบว่าชาวอินเดียส่วนใหญ่ที่นับถือศาสนาสิกข์ ฮินดู และอิสลาม ที่มาจากตอนเหนือ หรือตอนใต้ของ ประเทศอินเดียหรือจากประเทศปากีสถาน ต่างก็นิยมเลือกที่อยู่อาศัยในเมือง ขนาดใหญ่และในแหล่งชุมชนของเมืองนั้น ในทำเลซึ่งมีโอกาสในด้านการทำ ธุรกิจการค้าหรือตั้งถิ่นฐานใกล้กับย่านธุรกิจการค้า และอยู่รวมกันในลักษณะ ชุมชน ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มชนเดียวกันมีขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม แบบเดียวกัน

การตั้งถิ่นฐานของชาวอินเดียในพายุหัดนับได้ว่า เป็นชุมชนของ ชาวซิก นิกายอะการี ที่สำคัญที่สุดของกรุงเทพมหานครโดยเป็นศูนย์กลางของ ร้านค้าสิ่งทอต่าง ๆ มีครอบครัวชาวซิกตั้งถิ่นฐาน ในชุมชนนี้ประมาณ 166 ครอบครัว โดยมีวัดชาวซิกตั้งอยู่กลางชุมชน มีตึกแถวที่อยู่อาศัยล้อมรอบ การ ตั้งถิ่นฐานของชาวซิกในบริเวณนี้ จะอยู่อาศัยกันอย่างหนาแน่นท่ามกลางชาวจีน และชาวไทยซึ่งอาศัยอยู่ตามตึกแถวของสองฟากถนน คือถนนพายุหัด และถนน จักรเพชร

การตั้งถิ่นฐานของชาวอินเดียบริเวณสี่แยกบ้านแขก เขตคลองสาน กรุงเทพฯ เป็นที่ซึ่งมีชาวอินเดียตั้งถิ่นฐานอาศัยกันมากมาตั้งแต่ในอดีต บริเวณ ระหว่างถนนประชาธิปไตยและถนนอิสรภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในซอยสารภี 1 และสารภี 2 บริเวณดังกล่าวมีชาวอินเดียทั้งสิ้น 339 ครอบครัว ซึ่งส่วน ใหญ่เป็นชาวซิก สภาพที่อยู่อาศัยส่วนใหญ่เป็นตึกแถว โดยมีชาวซิกอาศัยอยู่

ตามริมถนนใหญ่ในขณะที่ชาวอินเดียมักเลือกตั้งแถวตอนในด้านตะวันตกของพื้นที่
ใช้เป็นที่อยู่อาศัยและประกอบธุรกิจการค้า ส่วนคนไทยที่อาศัยอยู่บริเวณนี้มัก
อยู่บ้านเดี่ยว มีพื้นที่ขนาดเล็กล้อมรอบ

การตั้งถิ่นฐานของชาวชิกินในเขตพระโขนงได้มาตั้งถิ่นฐาน ประกอบ
อาชีพค้าขายเสื้อผ้าและค้าขายสิ่งอื่น ๆ ตามถนนสุขุมวิทปะปนอยู่กับชาวไทย
และชาวจีน ในลักษณะกระจายอยู่ทั่วไปไม่ได้มีการรวมกลุ่มกันในลักษณะชุมชนที่
เด่นชัด เนื่องมาจากชาวชิกินในเขตนี้ได้มาตั้งถิ่นฐานภายหลังที่เกิดการขยายตัว
ของกรุงเทพมหานครและมีประชาชนกลุ่มอื่น ๆ อาศัยอยู่มากแล้ว จึงตั้งถิ่นฐาน
โดยการซื้อที่ดินหรือร้านค้าจากผู้ที่ย้ายไปยังถิ่นอื่นซึ่งกระจัดกระจายปะปนไปกับ
ชาวไทยและชาวจีน โดยประกอบอาชีพค้าขายบริเวณตึกแถวริมถนนสุขุมวิทและ
ใช้เป็นที่พักอาศัยไปด้วย แต่ชาวชิกินิกายนามธารี ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี จะ
ตั้งถิ่นฐานที่อยู่อาศัยแยกต่างหากจากร้านค้ามาอยู่ที่บริเวณชობกาว ถนนสุขุมวิท
อย่างหนาแน่นในลักษณะของชุมชน

การตั้งถิ่นฐานของชาวฮินดูในเขตบางรักซึ่งเป็นเขตเก่าแก่เขตหนึ่ง
ที่มีชาวอินเดียที่นับถือศาสนาฮินดูอพยพย้ายถิ่นมาตั้งถิ่นฐานตั้งแต่สมัยแรกเริ่ม ที่
เข้ามาในประเทศไทยเมื่อประมาณต้นพุทธศตวรรษที่ 24 และได้ตั้งถิ่นฐานรวม
กลุ่มเป็นชุมชนชาวฮินดูมีศูนย์กลางอยู่บริเวณวัดพระศรีอุมาเทวี (วัดของผู้นับถือ
ศาสนาฮินดู) ถนนสีลม เขตบางรัก กรุงเทพมหานคร

วิชาญ ชูช่วย (2533) ได้ทำการศึกษากการตั้งถิ่นฐานของชาวมุสลิม
ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือพบว่า ชาวมุสลิมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้ตั้ง
ถิ่นฐานกระจัดกระจายอยู่ทั่วไปเกือบทุกอำเภอ ส่วนใหญ่จะเลือกตั้งถิ่นฐาน
บริเวณในเขตเมือง เนื่องจากชาวมุสลิมส่วนใหญ่มีอาชีพค้าขายโดยในชุมชน
ขนาดเล็กจะมีชาวมุสลิมอาศัยอยู่ไม่มากนัก แต่ถ้าเป็นชุมชนขนาดใหญ่ เช่น ใน
เขตเทศบาล จะมีชาวมุสลิมตั้งถิ่นฐานอยู่จำนวนมาก ซึ่งชาวมุสลิมภาคตะวันออกเฉียง
เหนือจะแตกต่างจากชาวมุสลิมภาคอื่น ๆ ที่มีการอยู่รวมกลุ่มที่มีเชื้อ
ชาติเดียวกัน เช่น ชาวมุสลิมเชื้อสายมลายูอยู่รวมกลุ่มกันบริเวณคลองแสนแสบ
กรุงเทพฯ ชาวมุสลิมเชื้อสายจาม - เขมรอยู่รวมกลุ่มกันบริเวณบ้านครัวหรือ
เจริญผล กรุงเทพฯ ชาวมุสลิมจีนฮ่ออยู่รวมกลุ่มกันบริเวณบ้านฮ่อ จังหวัด
เชียงใหม่ เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า การตั้งถิ่นฐานของชนกลุ่มน้อยในเมืองจะมีลักษณะการ
ตั้งบ้านเรือนรวมกันเป็นกลุ่มกับพวกที่มีเชื้อชาติ ภาษา ศาสนาเดียวกัน องค์
ประกอบที่สำคัญที่สุดในการที่ทำให้ชนกลุ่มน้อยมาตั้งถิ่นฐานรวมกันเป็นกลุ่มได้แก่

ศาสนา เพราะศาสนาทุกศาสนาจะเป็น เครื่องปิดเหนี่ยวจิตใจของผู้ที่นับถือ ศาสนานั้น ๆ ให้ดำรงชีวิตอยู่อย่างปกติสุข โดยผู้ที่นับถือศาสนาต่าง ๆ จะต้อง มีการทำพิธีทางศาสนาของตนเองเป็นประจำ จึงเป็นการสะดวก ที่จะมาตั้ง บ้านเรือนรวมเป็นกลุ่มใกล้ศาสนสถานที่คุณนับถือ เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และพิธีกรรมทางศาสนา (An Nimmanahaeminda, 1984) ดังจะเห็นได้ จากประชาชนชาวไทยจะตั้งถิ่นฐานอยู่รวมกันเป็นกลุ่มรอบวัด ชาวมุสลิมจะอยู่ รวมกลุ่มกันใกล้สุเหร่าหรือมัสยิด (นำพวัลย์ กิจรักษ์กุล, 2528) สำหรับการ ตั้งถิ่นฐานของชนกลุ่มน้อยในประเทศไทยก็เช่นเดียวกัน คือ ชนกลุ่มน้อยจะมีความผูกพันกับศาสนสถานจะตั้งถิ่นฐานรวมกลุ่มกันอย่างหนาแน่นรอบศาสนสถาน เช่น ชาวมุสลิมซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อยในจังหวัดเชียงใหม่ จะตั้งถิ่นฐานบริเวณใกล้ เคียงมัสยิดเพราะสะดวกในการประกอบพิธีทางศาสนา

1.6.3 ปัจจัยที่มีอิทธิพลในการตั้งถิ่นฐาน

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (2533) ได้ กล่าวไว้ว่า การที่คนเราจะมีชีวิตอยู่ได้ก็ต้องมีที่อยู่อาศัยมีการตั้งถิ่นฐานที่ เหมาะสม ในการตั้งถิ่นฐานนั้นมนุษย์จะเลือกถิ่นฐาน ที่มีความอุดมสมบูรณ์ สามารถจะเพาะปลูกหรือประกอบอาชีพได้ การคมนาคมที่สะดวก การปลอดภัย จากภัยธรรมชาติ หรือการป้องกันตัว ป้องกันประเทศ ซึ่งนับเป็นปัจจัยในการ เลือกถิ่นฐานอย่างหนึ่ง

จากการที่ประเทศไทยนั้นมีคนนับถือหลายศาสนา และคนที่นับถือ ศาสนาต่างกันนั้นเมื่อมาหลอมอยู่ในสังคมไทยแล้วจะมีความเหมือนกันหรือความ เฉพาะของเขาที่เกิดจากการนับถือศาสนานั้น ทำให้ชุมชนต่าง ๆ ของผู้ที่นับถือ ศาสนาต่าง ๆ มีความแตกต่างกันแต่ละชุมชนอันได้แก่ ปัจจัยที่มีอิทธิพลในการ ตั้งถิ่นฐาน ปัจจัยในการตั้งถิ่นฐานจะมีความสัมพันธ์ในตัวเอง เปรียบเสมือน กับวงกลมสามวง วงแรกคือปัจจัยทางด้านกายภาพ ซึ่งสามารถแยกออกเป็น ปัจจัยย่อยได้อีกคือ ที่ตั้งของชุมชน ขนาดรูปร่างของพื้นที่ และทรัพยากร ธรรมชาติที่มีนั้น จะเป็นตัวกำหนดให้ชุมชนนั้นมีแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ แตกต่างกัน ปัจจัยรองลงมาคือเรื่องของวัฒนธรรม ประเพณี ได้แก่ ค่านิยม ที่สั่งสมกันมา ค่านิยมเหล่านี้อาจเป็นตัวทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ เช่น การที่พื้นที่ต่าง ๆ ทางด้านกายภาพเหมือนกัน แต่คนสองกลุ่มจะประกอบ กิจกรรมไม่เหมือนกัน ก็เป็นเพราะกรอบทางวัฒนธรรม เศรษฐกิจ สังคม มา เป็นตัวบังคับ อีกปัจจัยหนึ่งได้แก่ปัจจัยเกี่ยวกับตัวบุคคล คือความแตกต่างกัน ในส่วนตัวของบุคคลอันได้แก่ แนวความคิดที่ต่างกัน และการตัดสินใจที่

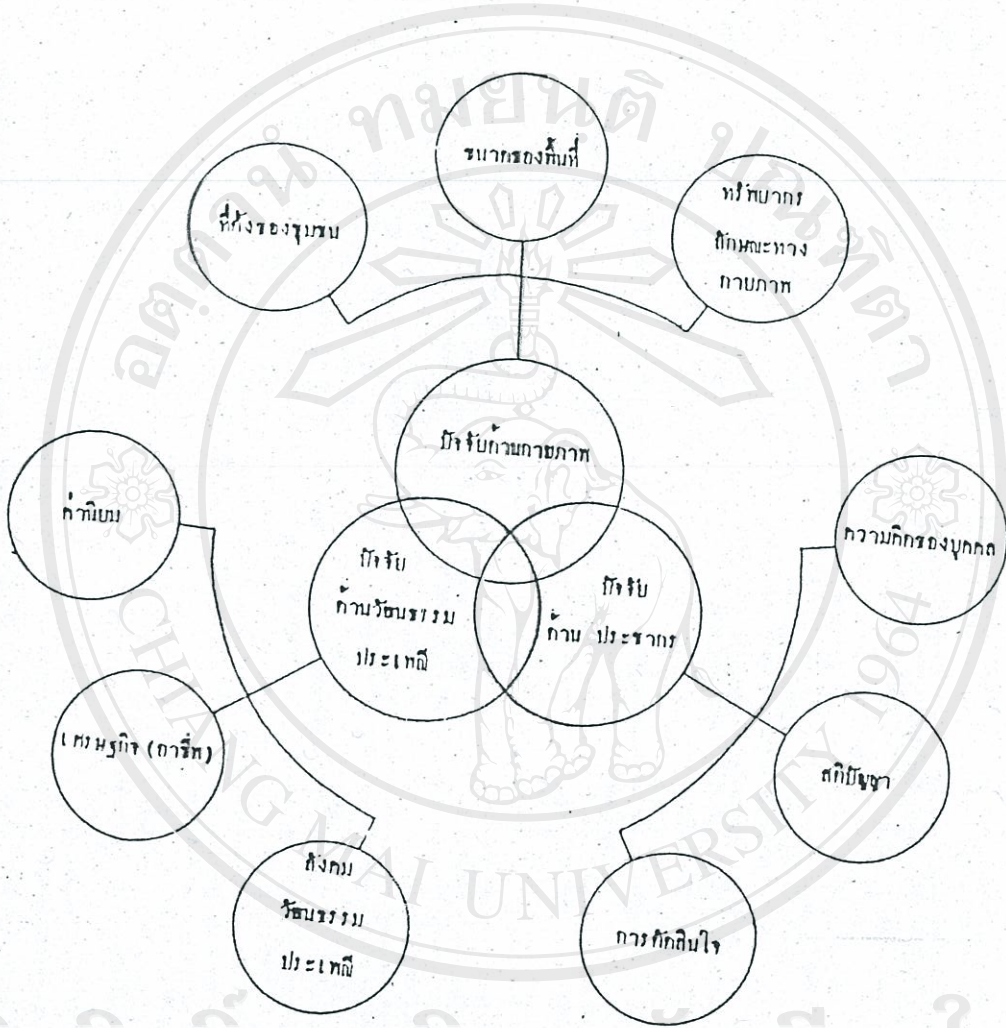
ไม่เหมือนกัน จะส่งผลไปถึงการเลือกตั้งถิ่นฐานที่ต่างกัน (รูปที่ 1.9)

ในเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลในการตั้งถิ่นฐานนั้นพบว่าปัจจัยต่าง ๆ พอที่จะรวบรวมและสรุปเป็นปัจจัยใหญ่ ๆ ดังนี้

1.6.3.1 ปัจจัยเกี่ยวกับสภาพทางธรรมชาติ เป็นปัจจัยที่นับได้ว่าสำคัญที่สุดในการตั้งถิ่นฐาน (Glenn T. Trewartha, 1967) ปัจจัยทางด้านสภาพทางธรรมชาตินี้สามารถจำแนกออกได้อีกดังที่ Robinson (1972) ได้อธิบายถึงการเลือกบริเวณที่ตั้งถิ่นฐานของประชากรในแต่ละบริเวณขึ้นอยู่กับความต้องการของแต่ละบุคคลที่แตกต่างกัน เช่นความต้องการอยู่ใกล้แหล่งน้ำเพื่อใช้ในการอุปโภคและบริโภค ความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดีและเชื่อถืออำนวยความสะดวกประกอบอาชีพ เป็นต้น

1.6.3.2. ปัจจัยเกี่ยวกับวัฒนธรรม ซึ่งรวมไปถึงสภาพสังคม เศรษฐกิจ ประวัติความเป็นมาของกลุ่มชน ประเพณี เชื้อชาติ ภาษา ศาสนา เป็นต้น (Glenn T. Trewartha, 1967) จากการศึกษาของ Hawley (1950) และ Muth (1960) พบว่าสภาพเศรษฐกิจของประชากรจะเป็นตัวกำหนดการตั้งถิ่นฐานของประชากร คือ ผู้มีรายได้น้อยจะตั้งถิ่นฐานอยู่ใกล้ศูนย์กลางของเมืองหรืออยู่ใกล้แหล่งงาน เพื่อประหยัดค่าใช้จ่ายและเวลาในการเดินทาง ส่วนผู้ที่มีรายได้ค่อนข้างสูงนิยมอยู่บริเวณชานเมืองที่ห่างไกลออกไป แต่ไม่ห่างจากศูนย์กลางของเมืองมากนักพอที่จะได้รับบริการสาธารณะต่าง ๆ ได้อย่างเพียงพอแม้ว่าจะต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเดินทางและขนส่งสูงก็ตาม ซึ่งต่อมา Berry, Simmons และ Ternant (1963) ได้ทำการศึกษาการตั้งถิ่นฐานของประชากรในประเทศที่กำลังพัฒนา ปรากฏว่าผลการศึกษาคำนึงผลการศึกษาของ Hawley และ Muth คือ ประชากรที่มีรายได้น้อยจะตั้งถิ่นฐานอยู่ใกล้ศูนย์กลางของเมือง ในขณะที่ผู้ที่มีรายได้ต่ำกว่าจะอยู่ไกลออกไป เนื่องจากราคาที่ดินใกล้ใจกลางเมืองมีราคาสูงกว่าบริเวณที่ไกลออกไป ความอยู่ใกล้ไกลศูนย์กลางของเมืองและกลางเมือง และระบบการคมนาคมที่สะดวกสามารถเข้าถึงได้ง่าย นับได้ว่ามีความสำคัญอีกประการหนึ่งในการตั้งถิ่นฐานเพราะในการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ นั้นควรจะมีทำเลที่ตั้งอยู่ในบริเวณที่เข้าถึงได้สะดวกที่สุด (ฉัตรชัย พงศ์ประบูร์, 2527)

1.6.3.3. ปัจจัยเกี่ยวกับประชากร ได้แก่ ความแตกต่างของจำนวนประชากร การอพยพย้ายถิ่น เป็นต้น (Glenn T. Trewartha, 1967) ความหนาแน่นของประชากร ในพื้นที่นับว่ามีส่วนในการเลือกตั้งถิ่นฐานอยู่ด้วย เช่น การตั้งถิ่นฐานของชาวจีนและชาวคริสตในกรุงเทพฯ ตามที่ได้กล่าวมา

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright © by Chiang Mai University

All rights reserved

รูปที่ 1.9 ความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีอิทธิพลในการตั้งถิ่นฐาน

แล้ว พบว่าทั้งสองกลุ่มจะ เลือกตั้งถิ่นฐานบริเวณที่มีคนอยู่หนาแน่นอยู่ก่อนแล้ว ซึ่งเป็นผู้ที่มีเชื้อชาติ ศาสนา และภาษาเดียวกันกับตน

1.7 ขอบเขตพื้นที่ศึกษา

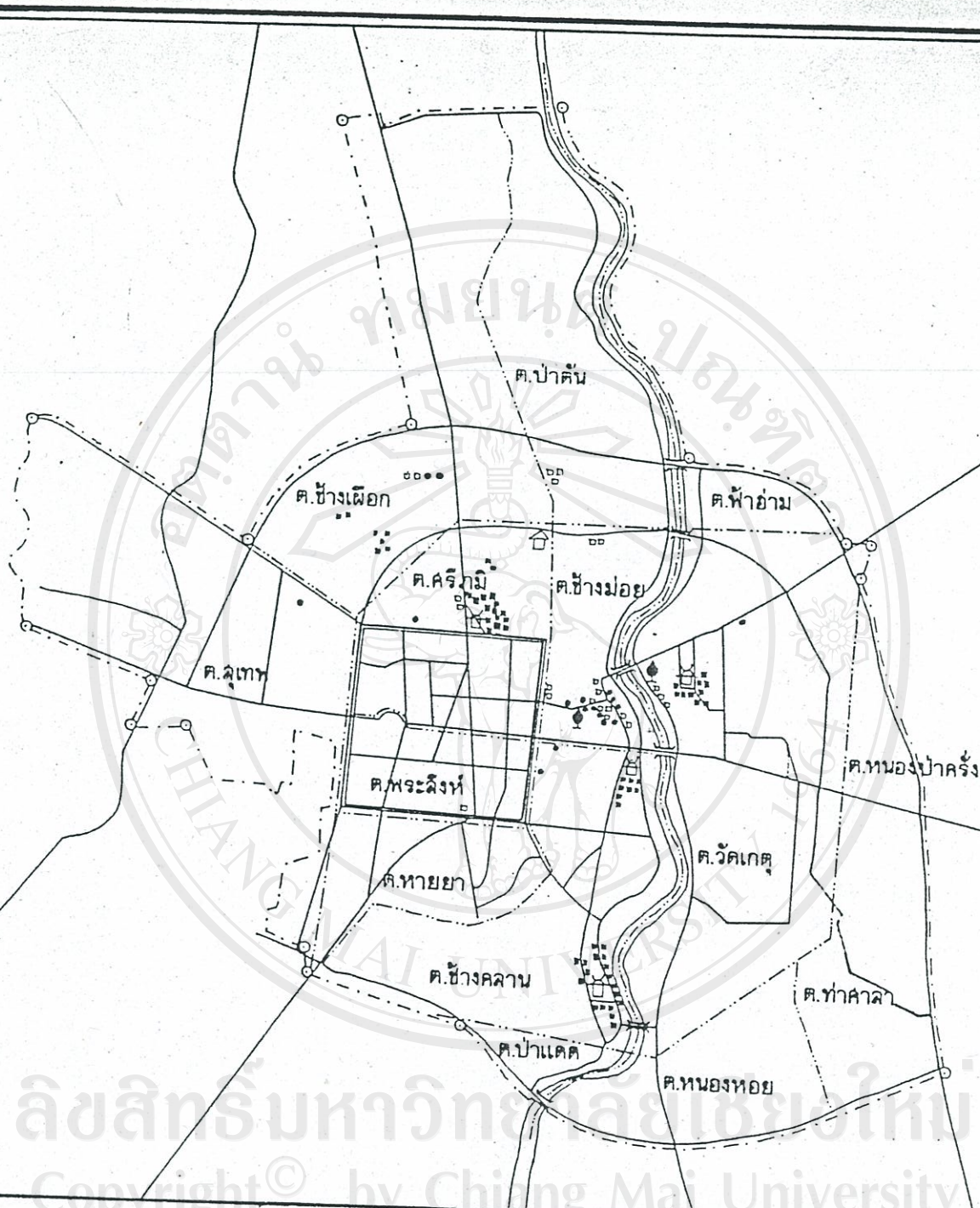
1.7.1 ขอบเขตการศึกษา

การศึกษาการตั้งถิ่นฐานของชาวอินเดียนในเมืองเชียงใหม่ จะทำการศึกษาชาวอินเดียน หรือผู้ที่สืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษชาวอินเดียนที่มาตั้งถิ่นฐานในเมืองเชียงใหม่ทั้งผู้ที่นับถือ ศาสนาอิสลาม ฮินดู และลิกซ์ เพื่อวิเคราะห์ถึงการอพยพย้ายถิ่นและรูปแบบการตั้งถิ่นฐานในเมืองเชียงใหม่ รวมทั้งปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลในการตั้งถิ่นฐานด้วย

1.7.2 พื้นที่ศึกษา

พื้นที่ที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ จะทำการศึกษาชาวอินเดียนที่มีการตั้งถิ่นฐานภายในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ โดยมีผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามประมาณ 2,500 คน (500 ครัวเรือน)* (Suthep Soonthornpasuch, 1977) ผู้นับถือศาสนาฮินดูประมาณ 420 คน (84 ครัวเรือน)* และผู้ที่นับถือศาสนา ลิกซ์ประมาณ 80 คน (16 ครัวเรือน)* (สอบถามเจ้าหน้าที่สมาคมศรีคุรุสิงห์สภา จังหวัดเชียงใหม่) ซึ่งมีการตั้งถิ่นฐานในบริเวณสำคัญของเมือง เชียงใหม่ดังแสดงในรูปที่ 1.10

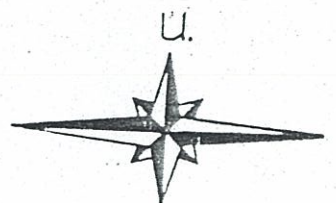
ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

รูปที่ 1.10 ขอบเขตพื้นที่ศึกษา

เครื่องหมาย ○-----○ เขตเทศบาล (พื้นที่ศึกษา)

☪	มัสยิด	■	บ้านเรือนมุสลิม
☪	วัดชั้นสูง	□	บ้านเรือนชาวชั้นสูง
☪	วัดซีก	●	บ้านเรือนชาวซีก

0 0.5 1 2 กม.

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
 Copyright © by Chiang Mai University
 All rights reserved

1.8 ข้อมูลและแหล่งข้อมูล

ข้อมูลและแหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะคือ

1.8.1 ข้อมูลเบื้องต้น (Primary data) เป็นข้อมูลที่รวบรวมได้จากแหล่งข้อมูลโดยตรงหรือจากประชากรที่ทำการศึกษา ซึ่งวิธีการรวบรวมข้อมูลจำแนกได้เป็น 3 ลักษณะ คือ

1.8.1.1 การสำรวจภาคสนามบริเวณพื้นที่ศึกษา เพื่อทำแผนที่ แสดงการกระจายของศาสนสถานและประชากรชาวอินเดียนในเมือง เชียงใหม่

1.8.1.2 การสอบถามและสัมภาษณ์ชาวอินเดียน ผู้สูงอายุ หรือ หัวหน้าครัวเรือน ที่ตั้งถิ่นฐานในเมืองเชียงใหม่

1.8.1.3 การสอบถามและสัมภาษณ์หัวหน้าศาสนสถานทุกแห่ง

1.8.2 ข้อมูลขั้นที่สอง (Secondary data) เป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาที่รวบรวมได้จากแหล่งข้อมูลอื่น ได้แก่ข้อมูลที่รวบรวมจาก เอกสาร สิ่งพิมพ์รัฐบาล สถิติต่าง ๆ และ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยมีแหล่งข้อมูลที่สำคัญได้แก่

- สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่
 - ห้องสมุดคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
 - สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 - หอเอกสารแห่งประเทศไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ฯลฯ

1.9 เปรียบวิธีการศึกษา

วิธีการศึกษาที่ใช้ในครั้งนี้อาจแยกออกได้เป็น 2 ส่วนคือ

1.9.1 การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่เกี่ยวกับชนกลุ่มน้อยในเมืองต่าง ๆ ขั้นตอนการอพยพของชนกลุ่มน้อยเข้ามาในเมือง ลักษณะการตั้งถิ่นฐานของชนกลุ่มน้อยและปัจจัยที่มีอิทธิพล ในการเลือกที่ตั้งถิ่นฐานการศึกษาในส่วนนี้จะนำไปประกอบกับการศึกษาภาคสนามต่อไป

1.9.2 การศึกษาภาคสนาม ได้แก่ การสำรวจสภาพพื้นที่จริง เพื่อนำข้อมูลมาจัดทำแผนที่ แสดงลักษณะการกระจายตัวของศาสนสถานการกระจายตัวของประชากรชาวอินเดียนในเมืองเชียงใหม่ และทำการรวบรวมข้อมูลจากการสอบถามและสัมภาษณ์ผู้สูงอายุ และหัวหน้าครัวเรือนชาวอินเดียนเพื่อ

ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ ในการศึกษาคั้งนี้จะทำการศึกษาความแตกต่างระหว่างอดีตกับปัจจุบันโดยแบ่งเป็นช่วงอายุ ซึ่งในอดีตการตั้งถิ่นฐานของชนกลุ่มน้อยจะขึ้นอยู่กับโครงสร้างทางสังคมและโครงสร้างทางพื้นที่โดยจะทำการสอบถามและสัมภาษณ์ผู้สูงอายุชาวอินเดียน จะทำให้ทราบถึงวิวัฒนาการและขั้นตอนการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในเมืองเชียงใหม่ และรูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชาวอินเดียน

1.10 ประชากร เป้าหมายและขนาดของประชากรตัวอย่าง

1.10.1 ประชากรเป้าหมายในการศึกษาคั้งนี้ ได้แก่ ผู้สูงอายุ และหัวหน้าครัวเรือนของชาวอินเดียน ที่ตั้งถิ่นฐานในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ ซึ่งประกอบด้วยผู้นับถือศาสนาอิสลาม 500 ครัวเรือน ผู้นับถือศาสนาฮินดู 84 ครัวเรือน และผู้นับถือศาสนาสิกข์ 16 ครัวเรือน สำหรับขนาดของกลุ่มประชากรตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา จะได้จากการประมาณจากจำนวนประชากรเป้าหมาย ตามความเหมาะสมคือ จำนวนประชากรตัวอย่างผู้นับถือศาสนาอิสลาม 175 ครัวเรือน จำนวนประชากรตัวอย่างผู้นับถือศาสนาฮินดู 64 ครัวเรือน และจำนวนประชากรตัวอย่างผู้นับถือศาสนาสิกข์ 14 ครัวเรือน (ตารางที่ 1.1)

ตารางที่ 1.1 จำนวนประชากรตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา

ศาสนา	จำนวนประชากร	จำนวนครัวเรือน	จำนวนประชากรตัวอย่าง (ครัวเรือน)
อิสลาม	2,500	500	175
ฮินดู	420	84	64
สิกข์	80	16	14

หมายเหตุ จำนวนประชากรตัวอย่างที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 90 จากตาราง AERA Mini Presentation, Darwin Hendel, April, 1977. (นิโกลบ นิมกิ่งรัตน์, 2529)

1.10.2 วิธีการสุ่มตัวอย่าง การสุ่มตัวอย่างจะใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งกลุ่มชั้นตามศาสนา

โดยประชากรจะถูกแบ่งเป็นกลุ่ม ผู้นับถือศาสนาอิสลาม ฮินดู และ ลิกซ์ จะทำการสำรวจการกระจายของชาวฮินดู โดยจำแนกออกเป็นแต่ละศาสนาแล้วนำมาลงตำแหน่งในแผนที่ จากนั้นจึงสุ่มตัวอย่างของประชากรตามกลุ่มศาสนา ในแต่ละพื้นที่ตามสัดส่วนที่ต้องการ คือ จำนวนประชากรตัวอย่างที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 90 ได้ผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม 175 คน คราวเรือน ผู้นับถือศาสนาฮินดู 64 คน คราวเรือน และผู้นับถือศาสนา ลิกซ์ 14 คน คราวเรือน

1.11 เครื่องมือที่ใช้ในการ เก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเรื่อง เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาจะใช้ เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย

- แบบสัมภาษณ์
- แบบสอบถาม
- เครื่องบันทึกภาพ (กล้องถ่ายรูป)
- แผนที่

ตารางที่ 1.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลและเครื่องมือที่ใช้

ประเภทข้อมูล	เครื่องมือที่ใช้
วิวัฒนาการและขั้นตอนการอพยพของชาวฮินดู	แบบสอบถาม, แบบสัมภาษณ์
การตั้งถิ่นฐานและการกระจายตัวของชาวฮินดู	แบบสอบถาม, เครื่องบันทึกภาพ
ปัจจัยที่มีอิทธิพลในการตั้งถิ่นฐาน	แบบสอบถาม

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้นประกอบด้วย การสัมภาษณ์แบบสอบถาม ซึ่งมีลักษณะ เป็นทั้งแบบสอบถามปิดและแบบสอบถามเปิด เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ถูกสัมภาษณ์แสดงความคิดเห็นได้อย่างกว้างขวาง

1.12 การจัดทำข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล

1.12.1 จัดทำตารางแจกแจงข้อมูลในประเด็น ที่เกี่ยวข้องกับวัตถุ ประสงค์ที่ได้ตั้งไว้ในการศึกษาครั้งนี้ โดยมีหน่วยของการวิเคราะห์ในระดับ คร่าว เรือน ที่ได้จากการสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือน ผู้สูงอายุ หรือบุคคลที่มีความ สำคัญรองลงไป ในกรณีที่หัวหน้าครัวเรือนไม่อยู่ และข้อมูลจากการสำรวจพื้นที่ ร่วมกัน

1.12.2 ทำการวิเคราะห์ปัจจัยที่สำคัญ ที่ทำให้ชาวอินเดียนต้องย้าย ถิ่นออกจากแหล่งเดิม และต้องการมาอยู่แหล่งใหม่ โดยมีระบบของการ วิเคราะห์เปรียบเทียบระดับกลุ่ม เช่น ศาสนา การประกอบอาชีพ เมืองที่ อพยพออกมาและช่วงเวลาการอพยพที่แตกต่างกัน เป็นต้น

1.12.3 ทำการวิเคราะห์ขั้นตอนการอพยพ เข้ามาในเมือง เชียงใหม่ โดยใช้ข้อมูลที่ได้จากการสอบถามผู้สูงอายุ นำมาแสดงลงในแผนที่ แล้วเปรียบเทียบกลุ่มของศาสนา ชุมชนต้นทาง เส้นทาง วิธีการอพยพและช่วง เวลาการอพยพที่แตกต่างกัน แล้วเปรียบเทียบกับทฤษฎีขั้นตอนการอพยพย้ายถิ่น ของ Ravenstein ว่าการย้ายถิ่นจะเป็นขั้นตอนเช่นเดียวกับทฤษฎีหรือไม่

1.12.4 ทำการวิเคราะห์ปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้ชาวอินเดียนเข้ามาตั้ง ถิ่นฐานในเมืองเชียงใหม่ โดยมีระบบของการวิเคราะห์เปรียบเทียบในระดับ กลุ่ม

1.12.5 ทำการวิเคราะห์รูปแบบการตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ศึกษา โดยใช้ ข้อมูลที่ได้จากการสอบถาม และการสำรวจภาคสนามมาแสดงในแผนที่ แสดงการตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ศึกษาเปรียบเทียบกับทฤษฎีต่าง ๆ ที่มีการศึกษา ในพื้นที่อื่น ๆ ได้แก่ทฤษฎี Concentric Zone Theory ทฤษฎีการใช้ ที่ดินของเมืองในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ของ T.G. Mc Gee ว่าจะมี ความสอดคล้องสัมพันธ์กับทฤษฎีใด

1.13 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ และ สมมุติฐานของการศึกษานี้ จะแยกออกเป็นวิธีการต่าง ๆ ดังนี้

1.13.1 การวิเคราะห์เชิงพรรณนา(Descriptive Analysis) การศึกษาวิวัฒนาการ และขั้นตอนการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานของชาวอินเดียน ใน เมืองเชียงใหม่ จะใช้วิธีการพรรณนา เพื่ออธิบายข้อมูลพื้นฐานทั่ว ๆ ไป ของชาวอินเดียน ขั้นตอนการอพยพย้ายถิ่นของชาวอินเดียนในช่วงเวลาต่าง ๆ

การตั้งถิ่นฐาน เป็นการอธิบายประกอบตาราง แผนที่ โดยใช้สถิติการหาอัตราส่วนร้อยละ

1.13.2 การวิเคราะห์ความใกล้เคียง (Nearest Neighbour Analysis) การศึกษารูปแบบการตั้งถิ่นฐานและการกระจายตัวของชาวอินเดียในเมืองเชียงใหม่ จะใช้วิธีวิเคราะห์ความใกล้เคียง เพราะเป็นวิธีการทางสถิติที่ใช้อธิบายทำเลที่ตั้งของปรากฏการณ์ต่าง ๆ ได้ดี โดยสามารถวัดรูปแบบการกระจายของจุดต่าง ๆ บนพื้นที่ซึ่งแทนตำแหน่งที่ตั้งถิ่นฐานของชาวอินเดียว่าจุดเหล่านี้กระจายอยู่บนพื้นที่แบบใด โดยใช้การวัดระยะทางระหว่างจุดทุกจุดกับจุดที่อยู่ใกล้เคียงนำมาหาระยะทางเฉลี่ย (\bar{D}_{obs}) เพื่อนำมาเปรียบเทียบกับระยะทางที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในกรณีจุดต่าง ๆ เหล่านั้น มีการกระจายในลักษณะทั่วไป (\bar{D}_{ran}) ซึ่งมีสูตรที่ใช้ในการคำนวณดังนี้

$$R = \frac{\bar{D}_{obs}}{\bar{D}_{ran}}$$

R คือ ค่าดัชนีความใกล้เคียง

\bar{D}_{obs} คือ ค่าระยะทางเฉลี่ยระหว่างจุดแต่ละจุดที่อยู่ใกล้กันที่สุดที่สังเกตได้

$$\bar{D}_{obs} \text{ ได้จากสูตร } \bar{D}_{obs} = \frac{\sum d}{N}$$

โดยที่ $\sum d$ คือ ผลรวมของระยะทางที่อยู่ใกล้ที่สุดจากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่ง

N คือ จำนวนจุดทั้งหมดในบริเวณพื้นที่ศึกษา

\bar{D}_{ran} คือ ค่าระยะทางเฉลี่ยที่คาดหวังไว้

$$\bar{D}_{ran} \text{ ได้จากสูตร } \bar{D}_{ran} = \frac{1}{2\sqrt{\frac{N}{A}}}$$

โดยที่ N คือ จำนวนจุดทั้งหมดในบริเวณพื้นที่ศึกษา

A คือ ขนาดของพื้นที่ศึกษา

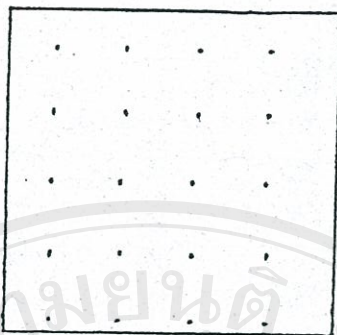
ค่าดัชนีความใกล้เคียง (R) ที่คำนวณได้จะอยู่ในระหว่าง $0 - 2.15$

ถ้าค่า R น้อยกว่า 0.5 และเข้าใกล้ 0 แสดงว่าจุดต่าง ๆ จะอยู่กันแบบเกาะกลุ่ม (cluster) ยิ่งค่า R น้อยเท่าไร หรือเข้าใกล้ 0 มากเท่าไร จุดต่าง ๆ จะเกาะกลุ่มกันมากขึ้น เพราะระยะทางจากแต่ละจุดถึงจุดที่อยู่ใกล้ตัวที่สุดมีค่าใกล้ 0 มาก หรือ \bar{D}_{obs} มีค่าใกล้ 0

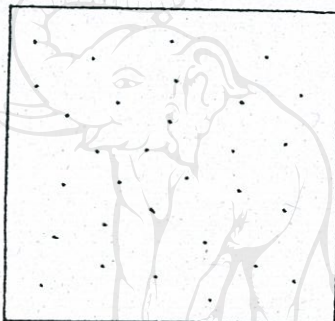
ถ้าค่า R อยู่ระหว่าง 0.5 ถึง 1.575 แสดงว่าการกระจายของจุดต่าง ๆ จะอยู่กันแบบลักษณะทั่วไปหรือแบบสุ่ม (Random) ยิ่งค่า R เข้าใกล้ 1 หรือ $R = 1$ ($\bar{D}_{obs} = \bar{D}_{ran}$) จุดต่าง ๆ ก็จะเป็นรูปแบบการกระจายแบบสุ่มมากขึ้น

ถ้าค่า R มากกว่า 1.575 และเข้าใกล้ 2.15 แสดงว่าจุดต่าง ๆ จะอยู่กันแบบเป็นระบบระเบียบ (Uniform) ยิ่งค่า R มากเท่าไร หรือเข้าใกล้ 2.15 มากเท่าไร จุดต่าง ๆ จะกระจายอย่างเป็นระบบระเบียบมากขึ้น เพราะระยะทางจากแต่ละจุดถึงจุดที่อยู่ใกล้ที่สุดมีระยะทางเท่า ๆ กัน (รูปที่ 1.11)

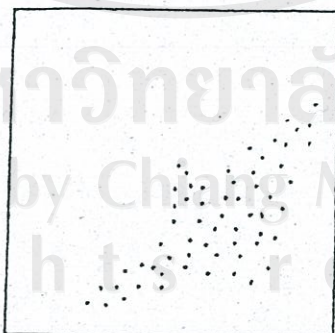
ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

แบบเป็นระบบระเบียบ (Uniform)

แบบกระจายทั่วไปหรือแบบสุ่ม (Random)

แบบเกาะกลุ่ม (Cluster)

รูปที่ 1.11 ลักษณะการกระจายพื้นฐาน 3 ประเภทของข้อมูลที่มีลักษณะเป็นจุด

ที่มา. มนัส สุวรรณ. เทคนิคเชิงปริมาณสำหรับภูมิศาสตร์. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัย
เชียงใหม่, 2527. หน้า 63.

1.13.3 การทดสอบสมมุติฐาน (Hypothesis Testing)

การวิเคราะห์เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร เพื่อทดสอบสมมุติฐานจะใช้การทดสอบไคสแควร์ (Chi-square Test) เนื่องจากไคสแควร์ เป็นวิธีการทดสอบการกระจายของข้อมูล ที่ได้จากการสังเกตเปรียบเทียบกับการกระจายของข้อมูลนั้น ตามความคาดหวังของผู้ศึกษาว่ามีความสัมพันธ์กันหรือมีความแตกต่างกันไปจากสิ่งที่ผู้ศึกษาคาดหวังไว้

สูตรทั่วไปของไคสแควร์ คือ ผลบวกของอัตราส่วนระหว่างกำลังสองของผลต่างแห่งความถี่ที่ได้จากการสังเกตและความถี่ที่คาดหวัง ต่อความถี่ที่คาดหวัง

$$\text{สูตร } \chi^2 = \sum \frac{(O - E)^2}{E}$$

χ^2 คือ Chi-square

O คือ ความถี่จริงของข้อมูลที่ได้จากการสังเกต (Observed frequencies)

E คือ ความถี่ที่คาดหวัง (Expected frequencies)

Σ คือ ผลรวมตั้งแต่จำนวนแรกถึงจำนวนสุดท้าย

ค่า O ได้จาก ค่าของข้อมูลที่รวบรวมได้

ค่า E ได้จาก ค่าของข้อมูลที่คาดว่าจะ เป็น โดยคำนวณจากสูตร

$$E = \frac{R \times C}{N}$$

เมื่อ R คือ ผลรวมของความถี่ในแถวนั้น

C คือ ผลรวมของความถี่ในคอลัมน์นั้น

N คือ ผลรวมของความถี่ทั้งหมด

ในการแปลความหมายค่าของโคสแควร์ จะต้องใช้ตารางสถิติ
โคสแควร์ประกอบ

ถ้าค่าโคสแควร์ที่คำนวณได้น้อยกว่าค่าโคสแควร์ ที่ได้จากการเปิด
ตารางจะยอมรับสมมุติฐานที่ตั้งไว้

ถ้าค่าโคสแควร์ที่คำนวณได้มากกว่าค่าโคสแควร์ ที่ได้จากการเปิด
ตารางจะไม่ยอมรับสมมุติฐานที่ตั้งไว้

ในการศึกษาครั้งนี้ จะทดสอบความแตกต่างระหว่าง กลุ่มผู้นับถือ
ศาสนาต่าง ๆ ได้แก่ ผู้นับถือศาสนาอิสลาม ศาสนาฮินดู และศาสนาสิกข์ กับ
ปัจจัยที่มีอิทธิพลในการตั้งถิ่นฐาน

1.14 การนำเสนอข้อมูล

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลัก จึงได้นำเสนอ
ข้อมูลในรูปของการพรรณนาเป็นหลัก ในส่วนของข้อมูลที่เป็นเชิงปริมาณจะใช้
วิธีนำเสนอข้อมูลออกมาเป็นตาราง แผนภูมิ ประกอบการวิเคราะห์ข้อมูล
เชิงคุณภาพ ซึ่งทำให้งานวิจัยนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University

All rights reserved